سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلم يَقُولُ نَصَرَ اللهُ اِمْرَأَءً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَغَهُ كَمَا سَمِعَهُ. مرقات ج ١ ص ٤٤٣

ابن مسعود رضي الله عنه فرمايي چي ما دنبي كريم ﷺ څخه
اوريدلي دي چي ده مبارك فرمايل چي الله ﷻ دي هغه شخص
منور و گرځوي كوم چي زما څخه خبره واوري او پر هغه طريقه
يې (نورو ته) ورسوي.

حضرت نبي كريم ﷺ فرمايلي دي :

كوم سړى چي زما وامت ته دفائدې رسولو په خاطر د امر دين

څلو ښت احاديثه

په ياد كړي نو الله تعالى ﷻ به هغه د قيامت په ورځ فقيه را پورته كوي او
دقيامت په ورځ زه دده شفاعت كونكى او (د ده پر طاعاتو باندي) شاهد گرځم.

تـاليف

مولوي احمد گل كندهاري
فاضل تخصص علامه بنوري ټاون كراچي

نــــاشر

اشرفيه مدرسه لومړى ناحيه كندهار
موبائل نمبر ۰۷۰۰۳۰۸۶۵۶

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلوېښت احاديثه

مؤلف : مفتي احمد ګل صاحب

د نومړي کتاب حقوق دمؤلف سره خوندي دي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتاب پېژندنه

د کتاب نوم : خلوېښت احـــاديثه

د کتاب مؤلف : مفتي احمدګل کندهاري

فاضل تخصص علامه بنوري ټاون

تصحيح کونکی : مولوي محمدرسول صاحب

کمپوز : محمدرسول سعيد

۰۳۰۰۳۸۹۰۲۹۸ (۰۰۹۲)

تعداد : ۱۰۰۰ عدد

چاپ : لومړی ځل چاپ

ناشر : جامعه اسلاميه اشرفيه

لومړی ناحيه کندهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوموړي کتاب فهرست

شمیر	مضمون	صفحه
۱	د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي	۱
۲	د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی	۴
۳	د سنت مقدسه اتباع لازمه ده	۷
۴	د بدعت څخه ځان ساتل	۱۰
۵	توبه گناه محوه کوي	۱۴
۶	د بدو څخه راگرځول	۱۶
۷	د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده	۱۹
۸	د اولاد حق پر مور وپلار باندي	۲۲
۹	د ښو خلگو ناسته	۲۴
۱۰	د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق	۲۷
۱۱	د یو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زیات اړیکي شکول جواز نه لري:	۳۱
۱۲	رحم پر مؤمنانو باندي	۳۴
۱۳	پر ښځو باندي ترحم کول	۳۶
۱۴	د نکاح فضیلت	۳۹
۱۵	ږیره پرېښودل	۴۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیر	مضمون	صفحه
۱۶	د حلال رزق کوښښ کول	۳۳
۱۷	سلام اچول	۴۵
۱۸	غیبت سخته گناه ده	۴۸
۱۹	د ظلم څخه ځان ساتل	۵۲
۲۰	ځان ساتل د حسد ، بغض،بدگمانۍ وغیره څخه	۵۳
۲۱	د بخل بد والی	۵۶
۲۲	د دنیا محبت	۵۸
۲۳	د مسلمان خطا ایستل	۶۰
۲۴	د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی	۶۲
۲۵	د عکسو دفع کول	۶۳
۲۶	مرگ د هغه چا چې د جهاد تمنی یې هم نه وي کړې	۶۵
۲۷	د درود شریف فضیلت	۶۷
۲۸	فضیلت د طلب علم	۶۹
۲۹	د جماعت دلمانځه فضیلت	۷۱
۳۰	د خیرات او صدقې فضیلت	۷۳
۳۱	د مسجد تعظیم	۷۵
۳۲	د قرآنکریم فضیلت	۷۷
۳۳	د تقوا داره عالم فضیلت.	۸۰
۳۴	د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده	۸۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیر	مضمون	صفحه
۳۵	ژوند يو لوى نعمت دى بې طاعاتو ضائع نسي	۸۵
۳۶	د نيوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي	۸۷
۳۷	د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړئ ځکه دفتنو څخه د خلاصيدو يو لوى سبب دى	۸۹
۳۸	قيامت ته نږدې به پر دين عمل کولو والا داسي په تکليف وي لکه د اور سکروټي چي يې په لاس کي وي	۹۱
۳۹	د نبي کريم ﷺ مهم وصيتونه	۹۳
۴۰	د ذکر او ذاکر فضائل	۹۶
۴۱	د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وينا :	۹۹
۴۲	د حضرت مولانا جلال الدين رومي رح رايه :	۱۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱﴾ د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي :

﴿ اِنَّمَا الاَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ ﴾ [1]

ترجمه : د ټولو کارو اعتبار په نیتو سره دی، یعني د عمل ثمره او اعتبار په نیت سره دی .

لغات : اَعْمَالْ جمع دعمل ده، او عمل کار ته ویل کیږي .

نِیَاتْ : جمع دنِیَةٌ، د زړه قصد او ارادې ته ویل کیږي .

فضیلت : امام شافعي رح دا حدیث دعلم دریمه حصه بولي وجه داچي اعمال پر دري قسمه دی : د زړه عمل، د ژبي عمل او د اعضاوو عمل .[2]

علامه ابن دقیق العید فرماي چي داحدیث علماؤو په ثلث الاسلام سره ملقب کړی دی .[3]

صاحب ابوداؤد سلیمان ابن اشعث ستیجستاني رح نصف فقه بللی دی . [4] حضرت امام صاحب رح داحدیث شریف څلورمه د علم بللی دی .

---

[1] عَنْ اَمیر المؤمنین اَبِي حفص عُمَر بن الخَطاَبِ رضي الله عنه قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ يَقُوْلُ لاَ اِنَّمَا الاَعْمَالُ........ الخ . رواه شیخین.

[2] فتح البَاري ،مرقات ج ۱ صـ ۴۲.

[3] فتح الباري ج ۱ صـ ۱۰.

[4] فتح الباري ج ۱ صـ۱۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان بن مهدي رح فرمايې چې څوك دكتاب د تصنيف اراده وکړي هغه شخص دي په دغه حديث سره شروع کوي .

دگناه کار په نيت سره نه سميږي .

عبادتونه دوه قسمه دي : (۱) مقصودي عبادتونه لکه کلمه ، لمونځ، روژه، حج او زکات ددغه مقاصدو اصل صحت پر نيت باندي موقوفه دی . (۲) هغه عبادتونه چې د بل عبادت لپاره واسطه وي لکه اودس، پوښيده دعورت او داسي نور، ددغه اعمالو ثواب په نيت سره زياتيږي اصل صحت يې په نيت پوري نه دی تړلی .

په يوه عمل کښي ډير نيتونه کيدلای سي پرنيت باندي يې ثواب دی لکه نکاح : نيت داتباع سنت، نيت د اولاد صالح، نيت دځان دپاکدامنۍ وغيره پر نيت باندي ثواب سته .

د حديث د راوي مختصر حالات (خليفه راشد) :

د حديث راوي حضرت عمر بن خطاب رضي الله عنه دی، کنيت يې ابوحفص دی نسبا قريشي دی، تر ۴نارينوو او ۱۱ ښځو وروسته دنبي کريم ﷺ د دعاء په برکت په اسلام مشرف سوی دی، حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه په خپل ژوند کښي دی مبارك خليفه گرځولی دی . د حضرت مغيره غلام ابولؤلؤ د چهارشنبې په ورځ ۲۶ذوالحجه ۲۳هـ په مدينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منوره کي دسهار دلمانځه تر مخه دی مبارك په خنجر ووهی او په اول محرم باندي ده مبارك ددنیا څخه سترګي پټي کړې، دده مبارك عمر ۶۳کاله وو، د خلافت موده يې لس کاله شپږ میاشتي وه ، حضرت صهیب ﷺ د جنازې لمونځ ورکړی او دنبي کریم ﷺ په حجره مبارکه کي دفن دی .

روایات احادیث دده مبارك څخه ۵۳۹ دی .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲﴾ د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی :

﴿ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ قَالَ لَهُ اِنَّكَ لَسْتَ بِخَيْرٍ مِّنْ اَحْمَرَ وَلاَ اَسْوَدَ اِلاَّ اَنْ تَفْضُلَهُ بِتَقْوٰى[1] . ﴾

ترجمه : نبي کریم ﷺ و ابوذرغفاري ﷺ ته وفرمایل چي ته نه يې بهتره پر سره رنگ والا (انسان) باندي او نه پر تور رنگ والا (انسان) باندي ،مگر دا چي ته بهتري پیدا کړې (پر بل انسان باندي) په تقوا سره .

لغات : اَحْمَرُ: سور رنگ ته وايې جمع يې اَحَامِرُده، او مؤنث يې حُمْرَاء ده .

اَسْوَدَ: دباب (س) څخه تورسوی مؤنث يې سُوْدَاء ده.

تَفْضُلَه : د باب (س) څخه باقي پاتیدل، د باب (ن) څخه بهتره کیدل.

بِتَقْوٰى: د الله ﷻ له خوفه دهغه دفرمان موافق عمل کوي .

تشریح : په حدیث مقدسه کي يو قانون ذکر دی چي د انسان فضیلت پر ظاهري شکل وصورت باندي نه دی بلکه د

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ۴۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت مدار پر دیني اخلاقو ،عمل صالح او تقوا سره دی ، په یو حدیث [1] کي ذکر دي چي عمل صالح او تقوی نه لري په نسب سره مخته نسي تللای چي فلان سید دی، فلان قریشي دي، البته وروسته تر عمل صالح او تقوی بیا په نسب سره ډیر مخته ځي ځکه چي بنیاد یې طلایې دی .

د تقوی درې مرتبې دي :

(۱) کمه مرتبه دتقوا داده چي د کفر او شرك څخه ځان وساتي .

(۲) میانه مرتبه د تقوی داده چي دگناه څخه دمنهیاتو څخه د شریعت مقدسه ځان ساتي .

(۳) اعلی او افضله مرتبه د تقوی داده چي د ذات الهي جل وعلا سره همیشه حضور لري . او دغیر الله څخه فارغه وي یعني فکر یې په غیر الله سره نه وي بند .[2]

حالات مختصره ابو ذر رضي الله عنه :

نوم یې جندب، ابوذر یې کنیت او مسیح الاسلام یې لقب وو، په اول کي داسلام په مکه مکرمه کي یې اسلام راوړی دی، واقعه داسلام یې مشهوره ده په آخر د عمر کي یې رویښتان ټوله سپین سول، د غزوه خندق وروسته یې ټوله عمر د نبي کریم ﷺ په خدمت

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۲.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۳۹۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنبې تیر کړی دی، تر مخه په قبیله غفار کنبې وو، حضرت ابوذر ﷺ فقیر،زاهد او تاریك دنیا وو او ډیري دردناکي واقعې یې دي ، دحضرت عثمان ﷺ په امر ده خپله مقام زبده اختیار کي هلته یوائې وو یوه کور والا ورسره وه، تر وفات وروسته یوه یمني قافله را روانه وه او په هغه قافله کي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ وو هغه راغلی د غسل،جنازې او دفن کارونه یې ور دسره کړه ، د احادیثو روایتونه دده مبارك څخه ۲۸۱دي .

❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳﴾ د سنت مقدسه اتباع لازمه ده .

﴿ مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِيْ فَلَيْسَ مِنِّيْ ﴾[1]

ترجمه : کوم چا چي زما د طريقې څخه اعراض (سرغړونه) وکړه هغه زما څخه نه دی .

لغات : رَغِبَ د باب (س) څخه رُغْبَةٌ عَنْهُ، اعراض کول، رُغْبَةٌ فيْه ، خوښول .

سُنَّتِيْ : خصلت، عادت، طبيعت ، جمع يې سُنَنْ راځي .

تشريح : شريعت مقدسه د ذات الهي ﷻ او دنبي کريم ﷺ د حکم وروسته هيڅ قسم اختيار مؤمن ته نه دی ورکړی بلکه د الله جل جلاله او د نبي کريم ﷺ د حکم نه منلو په صورت کي نافرمانه او اعراض کونکی دی چي دا روګرداني سبب د ګمراهي ګرځي ، البته اعراض بيا فرق لري د فرضو څخه اعراض، دواجب څخه اعراض، دسنت مؤکده څخه اعراض، بيا دا اعراض دوه قسمه دی يو دادی چي انکار لري بل انکار نه لري عمل نه پر کوي تفصيل يې دادی : د فرض منکر کافر دی، دواجب او سنت مؤکده منکر فاسق دی او بيره د کفر پر سته، که د فرض

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انکار نه وي عملي يې ترك کړی وي دې ته فاسق وايي او بيره د كفر پر سته لکه لمونځ نه کونکی ، دواجب تارك فاسق دی د سنت مؤکده تارك د نبي عليه السلام د شفاعت څخه دمحرومۍ مستحق گرځي او حرام قطعي ته نږدې عمل دی .[1]

حاصل دا چي اعراض د نبي کريم ﷺ د سنتو څخه سبب دگمراهۍ دی يا ډيره گمراهي يالږ، اللهﷻ دي ټولو مسلمانانو ته اتباع دسنت نصيب کړي . آمين .

حالات راوي حضرت انس ؓ :

انس يې نوم او ابو همزه يې کنيت دی،دپلار نوم يې ابوطلحه دی، لس کاله يې دنبي کريم ﷺ خدمت کړی دی تر لس کاله تر مخه پيدا سوی دی، نبي کريم ﷺ چي مدينې منورې ته تشريف راوړی دده عمر لس کاله وو ابوطلحه ؓ نبي کريم ﷺ ته دخدمت لپاره پيش کړي او نبي کريم ﷺ قبول کړی ، حضرت ابوبکر صديق ؓ دی د بحرين عامل مقرر کړی . ۱۲۸۶ احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي . نبي کريم ﷺ ده لره د ډير مال،ډير اولاد، او د ډير عمر د دعاء سره دمغفرت دعاء کړې ده ، د اولاد ډير والی يې دومره وو چي ۹۸ اولاده ده مبارك په خپل لاس دفن کړي دي او زراعت اومالداري يې

---

[1] حسامي صـ ۵۹ . حاشية الطحطاوي صـ ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال کې دوه فصله حاصلات کول او همدا رنګه يې د اولاد کيفيت وو ، عمر يې هم اوږد وو ، ده مبارک به فرمايل چې دعمر څخه سترې سوم اوس د مغفرت په اميد يم چې دنبي کريم ﷺ ددعاء اخري جز دی ، حضرت عمر ﷺ دی مبارک بصرې ته د احاديثو او فقهي د معلم په صفت وليږي، په ۱۰۲هجري کال کښي دی مبارک هلته وفات سو او همدی آخري صحابي وو .[1]

✺✺✺✺✺

---

[1] روضة الطالبين صـ ۴۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴﴾ د بدعت څخه ځان ساتل :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ مَنْ وَقَّرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ فَقَدْ اَعَانَ عَلٰى هَدْمِ الاِسْلاَمِ﴾

ترجمه : كوم شخص چي د بدعتي تعظيم وكړی نو په تحقيق سره هغه د اسلام په نړولو كي كومك وكړی .

لغات : وَقَّرَ: د باب تفعيل څخه تعظيم كول .

بِدْعَة : نوی شی، جمع بِدَعٌ ده باب فتح څخه معنی ايجادول بيله نمونې يو شی جوړول .

هَدَمَ : د باب (ض) څخه ماتول نړول .

تعريف بدعت : بدعت په اصطلاح شرح كي هغه كار ته وايې چي په خير قرون په زمانه كي نه وي او سلف (صحابه، تابعين تبع تابعين) د هغه وطرف ته دعمل كولو لپاره محتاج وي هغو دغه كار نه وي كړی اوس يې يو شخص د ثواب په نيت وكړي دغه عمل ته بدعت وايې لكه نفل لمونځ په جماعت باندي صحابه كرامو نه دی كړی سره د دې چي دوئ و دې ته محتاج وه چي عبادت په ښه طريقه باندي وسي چي ثواب يې ډير سي ، يا نور نوي كارونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه تعريف پر صادق وي نو دغه ته بدعت وايي [1]. په بدعت شرعي کي حسن نسته بلکه هر فرد يې قبيح دی هم دغه قول د حضرت امام رباني رح دی په دغه مذکوره تعريف سره دانوی طرز د سکونت اسباب لکه الماری، کوربچې، فرش وغيره داخو هم د نبي عليه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته نو دې ته بدعت نه وايې ولي د ثواب نيت نسته،همدارنگه وسائل لکه لمانځه ته په موټر کي تلل وغيره ، همدارنگه قيام مدارس، فنون صرف نحو وغيره ټوله دبدعت څخه وتلي دي دغه اعمالو ته بدعت نه ويل کيږي که څه هم د نبي عليه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته او هم د ثواب په نيت دي مگر دبدعت تعريف نه پر صادقيږي په تعريف کي دبدعت داقيد ؤ چي دصحابه کراموﷺ به ودغه عمل ته ضرورت وو ، او دغه فنونو وغيره ته ددوئ مبارکانو ضرورت نه وو ځکه دي ته بدعت نه وايي که څه هم دثواب په نيت وي .

نو دهر عمل چي دبدعت تعريف صادق سي دغه عمل ته بدعت ويل کيږي او دغه سړی ته بدعتي ويل کيږي مثال لکه په بعضو ځايو کي تر اذان دمخه او وروسته په زوره اواز صلاتونه ويل، او همدارنگه په هر ملك کي مختلف بدعتونه

---

[1] توضيحات شرح مشکوة ج ١َصـ ٣٦٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي په شريعت مقدسه كي هيڅ اصل نلري ، حق تعالى ﷻ دى ته وله مسلمانان ددغه ضلالت او گمراهي څخه وساتي .

تشريح : د بدعت كونكي د تعظيم مختلف قسمونه دي مثلا چي دى راسي دده لپاره ولاړ سي يا په مجلس كي يو ښه ځاى وركول يا خدمت يې كول وغيره .[1]

هدم الاسلام : د بدعتي تعظيم د بدعت تعظيم دى او دبدعت په تعظيم كښي دسنت تحقير دى او دسنت تحقير داسلام و عمارت ته نقصان دى .[2]

خرابي دبدعت : حضرت امام مالك رح فرمايې چي چا بدعت وكړى نو دى داسي پوهيدلى دى چي نبي كريم ﷺ په رسالت كي (نعوذباالله) غلطي كړې ده (دغه زما عمل ثواب لري ده مبارك نه دى كړى نه يې امر كړى دى) .

بله خرابي د بدعت داده چي بدعتي سړى ددغه عمل څخه توبه نه كاږي ولي دى يې ثواب بولي هغه په شريعت كي هيڅ اصل نه لري ، په يوه روايت كي ذكر دي چي ابلس وويل چي زه خلگ په گناه هلاك كړم ، دوئ زه په توبه

---

[1] توضيحات شرح مشكوة ج ۱ صـ ۳۶۰.

[2] مرقات شرح مشكوة ج ۱ صـ ۳۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلاك كړم وروسته بيا ما په دغسي عمل اخته كړه چي توبه نه كاږي .[1]

بل دا چي : د بدعت په ذريعه سره سنت پاتيږي ځكه چي ته كوم كار كوې هم په دغه كار كښي سنت طريقه هم سته هغه ستا څخه پاته سول . الله ﷻ دي مسلمانان د بدعاتو څخه وساتي ، د هر نيك عمل په كولو كي به پوښتنه كوئ چي په شريعت كي اصل لري كه يا ؟

۞۞۞۞

---

[1] الترغيب والترهيب .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۵﴾ توبه ګناه محوه کوي

﴿عَنْ عَبْدِاللهِ بِنْ مَسْعُوْد قَالَ : قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ اَلتَّائِبُ عَنِ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَذَنْبَ لَهُ﴾ [1]

ترجمه دحضرت عبدالله رضی الله عنه **څخه** روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: توبه کونکی د ګناه څخه داسي دی لکه ګناه چي يې نه وي کړې.

لغات : اَلتّائِبُ : توبه کونکی، تاب دباب نَصَر **څخه**: متوجه کيدل .

اَلذَنْب :ګناه، **جمع د ذُنُوْب ، جمع الجمع يې ذُنُوبَات.**

تشريح : ملا علی قاري رح فرمايې چي بنده دتوبه په ذريعه باندي ذات الهي جل جلاله ته رجوع کوي نو د دوو حالاتو څخه به خالي نه وي اول دا چي ګناه بالکل محوه کړي ، دوهم دا چي ثواب ورکول کيږي ليکن که ګناه يې محوه نسي په دواړو صورتو کي ثواب لري . مولانا محمد منظور نعماني رح فرمايې د توبې په ذريعه بنده دالله جل جلاله محبوب ګرځي او د ګناهو داغ يې هم ليري کيږي لکه حديث(كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُهُ).

په حديث شريف کي ذکر دی ټوله بني آدم خطاوي لري ليکن

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ۲۰۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهترين خطاکونکی هغه دی چي توبه کونکی وي .[1]

د توبي لپاره شرائط : علامه آلوسي په تفسير روح المعاني کي او شيخ محي الدين ابو ذکريا نووي په شرح مسلم کي د توبي ۳ شرائط ذکر کړي دي :

(۱) د گناه څخه پوره جلا سي .

(۲) پر گناه ندامت قلبي وي ،د زړه د اخلاصه پر دغه گناه پښېمانه وي .

(۳) پوخ عزم يې وي چي بيا دا سي گناه نه کوم .

حالات راوي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ:

نوم يې عبدالله کنيت يې عبدالرحمان دی، مسعود يې د پلار نوم وو، ام عبد يې د مور نوم وو . په اول کي يې چوپاني کول تر يو واقعي وروسته مسلمان سو بيا يې ټوله زندگي د نبي کريم ﷺ په خدمت کي وقف کړه ، يو ځل يې حبشې ته او بيا يې مدينې منورې ته هجرت کړی دی . دی مبارك رئيس مفسرين دی د فقه حنفي دار ومدار دده مبارك پر رواياتو دی . تعداد د حديثو يې۸۴۸ دی .

عمر مبارك يې تر شپيتو کالو زيات دی په ۲۳ھ کال کي وفات سوی دی، حضرت عثمان ﷺ د جنازې لمونځ ورکړی، دحضرت عثمان بن مظعون ﷺ په بغل کي په جنت البقيع کي دفن سوی دی .

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۰۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۶﴾ د بدو څخه راګرځول :

﴿ مَنْ رَاٰی مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذٰلِكَ اَضْعَفُ الاِيْمَانِ﴾[1]

ترجمه : کوم څوك چي ستاسو څخه يو بد کار ويني نو هغه دي په لاس سره دا بد کار منع کړی، که ده دومره طاقت نه درلودی نو بيا دي يې په ژبه سره منع کړي ، او که يې دومره طاقت هم نه درلودی نو بيا دي يې په زړه کي بد وبولي او دغه (آخري درجه) د ايمان هغه کمزورې درجه ده.

لغات : فَلْيُغَيِّرْهُ : بدلول .

اَضْعَفُ: ډير کمزور، ضِعَافٌ او ضُعَفَاءُ يې جمع ده.

مُنْكَرٌ : شرعي بد . بيده : په لاس سره .

فبقلبه : په زړه سره .

فبلسانه: په ژبه سره .

تشريح : په دغه حديث شريف کي د ايمان درې درجې ذکر سوي دي :

اول : دا چي غلط کار ويني نو په لاس دې منع کوي مګر

---

[1] عن ابي سعيد الخدري ﷺ عن رسول الله ﷺ قال مَنْ رَاٰی مِنْكُمْ مُنْكَرًا ..... الخ مشكوة ج ٢ صـ ٤٣۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا منع کول شرائط لري هغه دا چي دی به قدرت لري مثلا د کور مشر، استاذ، آمر وغیره وي .

دوهم : داچي يو غلط کار ويني په خوله به يې منع کوي ليکن ددغه منع کولو لپاره ۵ شرطونه په فتاوی عالمگيري کي راوړي دي .[1]

دريم : چي يو بد کار ويني خپله به مخ ځيني اړوي او په زړه کي به بد ځيني وړي که يې په زړه کي هم بد نه ځيني وړل نو دده په ايمان کي شك سته .

حکم دمنع : که حرام کار وو منع يې واجب ده که په شريعت کي يو شی واجب وي امر يې هم واجب دی که سنت وي امر يې هم سنت دی که فرض وي نو امر يې هم فرض دی، مګر دا قانون هغه وخت دی چي دمخاطب څخه ستا دا يقين وي چي دی خبره قبلوي که دا يقين نوو نو بيا يې ويل واجب نه دی بل داچي دا منع هغه وخت واجب ده چي دفتنې او فساد بيره نه وي که د فتنې او فساد احتمال وو نو بيا به نه ورته وايي .

علامه قطب الدين په شرح دمشکوة کي وايې : چي امر په

---

[1] فتاوی عالمگيري باب کراهية صـ ۳۵۳ ج ۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيکو سره کول او د بدو څخه راګرځول يوائې دحاکم کار نه دی بلکه دهر نارينه،ښځينه، او غلام کار دی .[1]

په سورة انفال ۲۵ آية کي هم وضاحت دی چي دهغه دفتنې څخه ځان وساتئ چي ظالمانو لره خاص ده ، يعني که تاسو د بدو څخه منع ونه کړئ دغه فتنه او مصيبت پر تاسو هم واقع کيږي (که څه هم تاسي صلحاء او نيکان ياست) .

حاصل داچي د بدو په منع کولو کښي به سستي نه کوئ که نه دا نه منع کولو والا هم په عذاب مبتلا کيږي .[2]

په احاديثو مبارکوو کښي بله خرابي د نه منع کولو دا ذکر سوې ده چي کوم عذاب پر ګنهکار راځي هغه عذاب پر نه منع کولو والا باندي هم راځي ، او بيا د دغه نه منع کولو والا دعاء د عذاب د دفع لپاره هم نه قبليږي .[3]

اول به اصلاح د خپل کور څخه شروع کوئ او خپل کور والا به د بدو څخه راګرځوئ . الله ﷻ دي مسلمانانو ته د ځان، کور او ټولو اصلاح په ښه طريقه ورنصيب کړي .

---

[1] مظاهري ج ۱ صـ ۶۴۷.

[2] سورة الانفال آية ۲۵.

[3] مرقات ج ۹ صـ ۳۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۷﴾ د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده :

﴿ رِضَی الرَّبِّ فِيْ رِضَی الْوَالِدِ وَ سَخَطُ الرَّبِّ فِيْ سَخَطِ الْوَالِدَ ﴾ [1]

ترجمه : د الله ﷻ رضامندي د پلار په رضا مندي کښې ده او د الله ﷻ ناراضي دپلار په ناراضي کي ده .

لغات : رَضِیَ : **خوشحاله کيدل.**

سخط : ناراضه کېدل .

سوال : په دغه حديث کښې دپلار ذکر سته دمور ذکر ولي نسته ؟

جواب : په بعضو رواياتو کي ذکر دي چي دمور حق زيات دی د ۳ وجوهاتو پر بناء، لهذا چي دپلار دومره حق وي نو دمور په طريقه اولی پکښې دخل دی ځکه چي هغه زياته حقداره ده .

په فتاوی هنديه کښې راغلي دي چي په احترام اوتعظيم کښې پلار د مخه دی او په خدمت او نعمتو ورکولو کي مور د مخه ده . [1]

---

[1] عن عبدالله بن عمر قال : قال رسول الله ﷺ رضَی الرّبِّ .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يو حديث شريف کښې ذکر دي چي نبي کريم ﷺ فرمايي : که يو نيك اولاد مور وپلار ته يا يوائي يوه ته په نظر د رحمت وګوري الله ﷻ ددغه کتلو په وجه د حج مقبول ثواب ورکوي ، صحابه کرامو وفرمايل چي که يو شخص د ورځي سل واري ورته وګوري نو هم دسلو حجو ثواب ورکوي؟ نبي کريم ﷺ وفرمايل : هو ، الله اکبر و اطيب .[2]

په يوه حديث شريف کښې د يو صحابي پر سوال باندي نبي کريم ﷺ وفرمايل چي : هو پس له مرګه هم ستا پر ذمه باندي د مور پلار حق سته :

(١) د دوئ لپاره دعاء اومغفرت غوښتل .

(٢) دوئ چي دچا سره وعده کړې وي يا يې جائز وصيت کړی وي هغه پوره کول .

(٣) هغه دوستان چي د مور وپلار په واسطه يې قرابت وي د هغو سره صله رحمي کول او د دوئ د شناختوو سره د شريعت په حدودو کي احترام او عزت ورکول .[3]

---

1 فتاوی عالمګيري ج ۵ صـ ۳۶۵.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۱۵۹.

[3] مرقات ج ۹ صـ ۱۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۴) نبي کريم ﷺ فرمايې که چا دمور وپلار يا دواړو زيارت د جمعې په ورځ کاوه دغه شخص ته به بخښنه وسي او دالله ﷻ په نزد به په نيکانو کښي حساب سي . حق تعالی ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمور اوپلار خدمت او احترام ور نصيب کړي. آمين يارب العلمين

د حضرت ابن عمر ؓ مختصر حالات :

نوم يې عبدالله کنيت يې ابو محمد دی، د حضرت عمرؓ مبارک زوی دی تر حضرت عمر ؓ د مخه يې ايمان راوړی دی هميشه به دنبي کريم ﷺ په خدمت کي وو ، دامام احمدؒ د مذهب د احکامو بناء دده مبارک پر اقوالو ده.

په ۶۵هجري کال کي په تسطاط نامي ځای کي وفات سوی دی، دجنگ په وجه خلگ دباندي نسوای راوتلای ځکه يې دی مبارک په کور کي دفن کړی .

۷۰ احاديث دده مبارک څخه را نقل سوي دي .

❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۸﴾ د اولاد حق پر مور اوپلار باندي :

﴿ مُرُوا اَوْلاَدَكُمْ بِالصَّلٰوةِ وَهُمْ اَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِيْنَ وَاضْرِبُوْهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ اَبْنَاءُ عَشْرِ سِنِيْنَ وَ فَرِّقُوْا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ. ﴾ [1]

ترجمه : تاسي خپل اولادو ته دلمانځه حکم کوئ کله چي دوئ د اوو کالو وي، او دوئ دلمانځه دنه کولو په سبب وهئ کله چي دوئ دلسو کالو وي ، او په دغه وخت کي د دوئ د پروتي بسترې سره ورجلا کړي .

لغات : اَبْنَاء: جمع د اِبَنْ په معنی د زوی.

اَلْمَضَاجِعْ: جمع مَضْجَعْ دخوب ځای. ضجع د فتح څخه پر بغل پریوتل .

تشريح : په شریعت مقدسه کي د اولاد ډیر حقوق پر پلار سته د پیدائش څخه تر بلوغ پوري اولاد مختلف حقوق لري البته دوه حقوق يې ډير مهم دي اول : د عقيدې جوړول، دوهم : دعبادات ور زده کول. په خاصه توګه دلته په حديث شريف کي دلمانځه متعلق بيان دی چي کوچنی کله د اوو کالو سي دلمانځه حکم ورته کوئ يعني اول به

---

[1] عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال : قال رسول الله ﷺ مُرُواْ اَوْلاَدَكُمْ .... الخ . مشکوة ج ١ صـ ٥٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ورزده کوئ بيا به يې جماعت ته بيایاست په هغه صورت کې چې دمسجد اداب يې زده وي . او که يې عمر لسو کالو ته ورسيدی بيا يې هم دلمانځه پابندي نه کول نو وهل (دشريعت په حدودو کې) به ورکوي چې تر بلوغ تر مخه دلمانځه عادتي وګرځي، او دغه عادت دجماعت دلمانځه مفسرين فرمايې چې په قبر او حشر کښې د اللهﷻ د عذاب څخه سبب د لوړ خلاصون ګرځي ، او که چيري خدای مه کړه يو پلار د اولاد اوماتحت کوم څوك چې وي دلمانځه اوعقيدې او نورو ديني امورو متعلق پلټنه نه کوي د آخرت په ورځ دده څخه سوال کيږي .

په حديث شريف کې راغلي دي چې (اَلاکُلّکُمْ رَاعٍ الخ) د هر سړي څخه د هغه چاپوښتنه کيږي چې دده تر سرپرستۍ لاندې وي او ددغه کوچني که عقيده خرابه سول يا يې ترك دعباداتو کاوه سبب دخرابۍ يې پلار کيږي ځکه چې ده کوښښ نه دی کړی او که يې کوښښ وکړی ليکن دکوښښ سره اولاد خراب سو بيا پر پلار باندې ګناه اوعذاب نسته ، او داولاد د کوچنی والي حقوق زموږ په رساله (تحسين النکاح) کې بايد وکتل سي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۹﴾ د ښو خلګو ناسته :

﴿ وَالتَّوَدُّدُ اِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ ﴾ [1]

ترجمه : د ښو خلګو سره شناخت کول نيم عقل دی .

لغات : اَلتّوَدّدُ: محبت کول، شناخت کول .

اَلنّاسُ: خلګ .

اَلْعَقْل : هغه نور چي غير حسي شی په محسوس سي، عُقُولْ يې جمع ده د ضرب د باب څخه ده معنی عقلمند کيدل .

تشريح : دښو خلګو سره شناخت نيم عقل دی په دې خاطر چي يو ښه مشوره درکوي ددين يا دنيا متعلق او پوره هوښياري په دنيا کي داده چي سړی د حلال کسب کوښښ کوي چي حلال رزق پيداکړي دا پوره عقل مندي ده او د آخرت لپاره په عبادتو کي د اخلاص کوښښ کوي د اخلاص دوه رکعته عبادت تر زور رکعاتو بې اخلاصه افضل دی .

او همدارنګه په حديث شريف کښې راغلي دي چي که

---

[1] عن ابن عمرؓ قال: قال رسول اللهﷺ الاقتصاد في النفقة نصف المعيشة والتودد الى الناس نصف العقل وحسن السوال نصف العلم . مشکوة ج ۲ صـ ۴۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چيري سم صالح همنشينه نوو نو يوازي به ژوند كوي. [1]
ځكه چي بد همنشينه په عرف، عادت اوشريعت كي لوی دتباهۍ سبب دی .

امام غزالي رح فرمايې چي : سړی شناخت د يو چا سره كوي نو دپنځو خبرو مراعت به كوي :

(۱) عقلمند به وي ځكه دبې عقلۍ اثر يې پر ملگري لويږي.

(۲) د ښو اخلاقو خاوند به وي .

(۳) فاسق به نه وي .

(۴) بدعتي به نه وي (چي په دين كي نوي خبري پيدا كوي)

(۵) محب د دنيا به نه وي . [2]

حضرت امام فخر الدين رازي رح فرمايې چي هر مجلس تاثير لري د ۸ قسمه خلگو ناسته ۸ قسمه شيان پيدا كوي:

1. د اغنياؤو سره ناسته حب د دنيا پيداكوي ، هغه اغنياء چي حب د دنيا لري ځكه حب د دنيا د هري خطا سر دی او په انسان كي ناشكري پيدا كوي .
2. د فقراؤو سره ناسته شكر په انسان كي پيدا كوي .

---

[1] مشكوة ج ۴ صـ ۴۱۴

[2] احياء العلوم ج ۲ صـ ۲۴۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د سلطان سره ناسته سختي د زړه،تکبر اومحبت د منصب پیدا کوي .
4. د ښځو سره بې اندازې ناسته جهل اوشهوت پرستي پیدا کوي .
5. د کوچنیانو سره ناسته په انسان کي بازي اومخسرې پیدا کوي .
6. د فاسقینو سره ناسته په انسان کي دلاوري پر گناهو پیدا کوي .
7. د علماؤو سره ناسته شوق پر طاعت باندي پیدا کوي
8. پر علم باندي دعمل کونکو علماؤو سره ناسته دعلم زیاتوالي پیدکوي.[1]

امام رباني رحمه الله فرمایې چي د اولیاؤو سره ناسته کبریت احمر دی ، دآخرت یاد او دالله ﷻ سره محبت پیدا کوي.حضرت مولانا رومي رح فرمایې :[2]

همنشین اهل معنـــی باش تا | هم عطا یابي وهم باشي فـــتا
گر تو سنگ صخره مرمر شوي | چون بصا حبدل رسي گوهر شوي

---

[1] تفسیر کبیر ج ۱ صـ ۲۰۱.
[2] مثنوي ج ۱ صـ ۲۶، ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۰﴾ د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق :

﴿ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ سِتَّ خِصَالٍ يَعُوْدُهُ اِذَا مَرِضَ وَيَشْهَدُ اِذَا مَاتَ وَ يُجِيْبُهُ اِذَا دَعَاهُ وَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ اِذَا لَقِيَهُ وَيُشَمِّتَهُ اِذَا عَطَسَ وَيَنْصَحُ لَهُ اِذَا غَابَ اَوْ شَهِدَ. ﴾ [1]

ترجمه : د یو مؤمن پر بل مؤمن باندي شپږ حقه دي :

﴿۱﴾ کله چي یو مسلمان ناروغ سي بل به یې پوښتنه کوي.
﴿۲﴾ کله چي مسلمان مړ سي په جنازه کي به یې ګډون کوي
.﴿۳﴾ کله چي ده ته دمیلمستیا بلنه وسي میلمستیا به قبلوي
﴿۴﴾ کله چي یو دبل سره یوځای سي نو سلام به ور اچوي.
﴿۵﴾ کله چي یو مسلمان و ترچي ﴿او الحمدلله ووايي﴾ د هغه جواب به ورکوي ﴿په یرحمك الله سره﴾ .﴿۶﴾ یو مؤمن به دبل مؤمن خیر خواه وي که دا بل مؤمن حاضر وي که غائب.

لغات : خِصَال : جمع دخَصْلَة ده .

يَعُوْدُه : دنَصَرَ دباب شخه معنی پوښتنه دمریض کول.

يَشْهَد : دسَمِعَ دباب ښخه معنی حاضریدل ،شاهدي ورکول . دباب مفاعله ښخه : لیدل .

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ للمؤمن ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ۳۹۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يُجِيْبُه : د باب افعال څخه معنی قبول ، جواب ورکول.
دَعَاه: د نصر دباب څخه معنی بلنه .
لَقِيَهُ: د سمع دباب څخه معنی يو ځای کيدل .
يُشَمّتُه : دتفعيل دباب څخه معنی د ترچي والا جواب ورکول.
يَنْصَحُ: د فتح دباب څخه معنی يې خير خواهي ده .
تشريح : يو مؤمن پر بل مؤمن باندي ۶ شرعي حقوق لري :

1. د قريبانو، دوستانو او همسايگانو د مريض پوښتنه به کوي . په حديث شريف کي ذکر دي چا چي د مريض پوښتنه وکړه سهار يا ماښام اويا زره ملائکي دده دمغفرت دعاء کوي ، که سهار پوښتنه وکړي تر ماښامه دعاء ورته کوي او که ماښام پوښتنه وکړي نو تر سهاره پوري دعاء ورته کوي .
2. د يو مؤمن ميلمستيا به قبلوي ، ميلمستيا که دواده وي که د بل شي چي انسان ته عذر نه وي دا مسنون طريقه ده چي قبلوي به يې او بيله عذره نه قبلول په حديث شريف کي سخت منع راغلې ده ، البته که ده لره عذر وو نو بيا معاف دی .

که چيري د واده يا ميلمستيا په ځای کي غير شرعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وه لکه ساز، عکسونه ، فلمونه وغیره او دی خبر وي نو بیا به هغه ځای ته نه ورځي او که چیري دی ناخبره ورغلی وروسته معلومه سول چي دلته ناروا وي دي نو دغه ورتلونکی که عام سړی وي نو حکم دادی که یې دمنع طاقت پر شرعي طریقه درلودی منع به یې کوي که یې طاقت نوو نو د ډوډۍ تر وخته به کښېني او که په ډوډۍ کي هم دغه ناروا عمل وي نو بیا به ډوډۍ هم نه خوري .

او که چیري دغه ورتلونکی عالم وي نو دغه عالم لره د ډوډۍ تر وخته ناسته هم نه ده رواه یا به یې منع کوي او که یې نسو منع کولای نو بیا به ځي ، نن سبا اکثره ودونه پر دغه طریقه دي ډیر احتیاط پکار دی .[1]

3. سلام به ور اچوي ، ددې هم تفصل تیر سوی دی .
4. که یو مؤمن وترچي او الحمدلله ووایې نو پر اوریدونکي باندي واجب کفایې دي چي جواب به په یَرْحَمُكَ اللهُ ورکوي تر درو ځلو پوري .
5. که چیري یو مؤمن مړ سي جنازې ته به ورځي داهم واجب کفایې دی .

---

[1] الفتاوی الهندیة ج ٥ صـ ٣٤٣. هدایهٔ ج ٤ صـ ٤٥٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. يو مؤمن به دبل مؤمن خير غوښتونكى وي كه هغه حاضر وي كه غير حاضر ، كوم شى چي دځان لپاره خوښوي هغه به د بل مؤمن لپاره هم خوښوي، او كوم شى چي د ځان لپاره بد ګڼي هغه به دبل مؤمن لپاره هم بد ګڼي . [1]

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه مختصر حالات :

نوم يې عمر، ابوهريرة يې كنيت دى . خانداني نوم يې عبدالشمس وو نبي كريم ﷺ يې نوم په عمر ور بدل كړ. د خيبر په كال مسلمان سو ، دنبي كريم ﷺ سره به هميشه ملګرى وو ، وخت دملاقات يې كم مګر شوق د احاديثو يې ډير زيات وو. (۵۳۷۴) احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي

په سنه ۵۱ هـ كي د ۷۸ كالو په عمر يې وفات كړى دى، وليد دجنازې لمونځ وركړى دى .

رضي الله عنهم اجمعين .

---

[1] مظاهر حق ج ۴ صـ۳۰۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۱﴾ د یو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زيات اړيکي شکول جواز نه لري :

﴿ لاَيَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَنْ هَجَرَ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ ﴾ [1]

ترجمه : هيڅ مسلمان لره دا جائز نه ده چي هغه د خپل مسلمان ورور سره تر درو ورځو زيات قطع تعلق وکړي که چا دغسي وکړه او پر همدغه خوابدتيا مړ سو نو هغه به جهنم ته داخل سي .

لغات : يَهْجُرُ: پريښودل، قطع تعلق.

اَخٌ: ورور.

اَلنّارُ: اور.

تشريح : شريعت مقدسه د انسان د طبيعت مراعت کړی دی چي په دري ورځي کي د انسان درد خلاصيږي او يا کميږي . البته د يو ديني غرض په خاطر تر درو ورځو زيات خوابديدل هم جواز لري مثلا يو سړی بې عقيدې وي يا بې دينه وي ليکن ددغه خوابدی په وخت کي به کناره کشي هم پر سمه طريقه وي يعني غيبت يا عيب جويې به يې نه

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايحل ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي ، او دغه خوابدتیا به د نفس په خواهش نه وي .
خرابي د قطع تعلق : یوه سزا خو په دغه حدیث کي ذکر ده چي امام توربشتي رح فرمايې چي دخول د اور يې پر ځان واجب کړی .[1]
په يو بل حديث شريف کي راغلي دي : چي د دوشنبې او جمعې په ورځ دجنت دروازې خلاصي وي او په بل روايت کي راغلي دي چي په دغه ورځو کي پر ذات الهي ﷻ باندي اعمال پيشيږي نو ذات الهي ﷻ د هر مؤمن مغفرت کوي مگر دغسي دوه مؤمنان چي عداوت سره لري مغفرت يې نه کيږي .[2]
او په يو بل روايت کي ذکر دي چي د روژې اعمال يې هم معلقه پاته وي تر څو چي خوابدتيا د منيځه ولاړه نسي .
په يو حديث شريف کي ذکر دي چي د دوو خوابدو په مينځ کي چي هر يوه اول سلام واچوی هغه شخص بهتره دی او که يوه درې ځله سلام واچوی مگر بل جواب ورنه کړی نو دخوابدتيا ټوله گناه پر جواب نه ورکونکی ده .[3]

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۸.
[2] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۴.
[3] مرقات ج ۱ صـ ۲۳۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنبیه : که چیري یو شخص سره دطبعیت موافقت نلري نوتعلق دي ورسره کم کړي، داسي نه چي سلام ورسره بند کړي دا سخته گناه ده او همدا عمل زموږ په خلگو کي ډیر زیات ستړه . الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته ددغه گناه څخه نجات ور په برخه کړي . آمین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۲﴾ رحم پر مؤمنانو باندي :

﴿ لاَيَرْحَمُ اللهُ مَنْ لاَّيَرْحَمُ النَّاسُ[1] ﴾

ترجمه : الله ﷻ رحم نه کوي (کامل رحم) پر هغه چا باندي چي هغه پر خلګو باندي رحم نه کوي .

لغات : رَحِمَ : مهرباني کول، دباب سمع څخه دی .

تشریح :پر عامو مؤمنانو باندي به بل مؤمن شفقت، رحم او حسن ظن لري ، که چیري یو مؤمن په ناروا ه یا ګناه اخته وي د اصلاح فکر به یې کوي په ښه اخلاقو سره به دغه ګنهکار شخص د بدو څخه منع کوي لکه چي مخکي په حدیث نمبر ۶ کي ذکر سول، او همدارنګه به په پټه الله ﷻ ته دعاء کوي چي یا الهي ته هدایت ورنصیب کړه ، مقصد دا چي هیڅ یو مؤمن ته به په حقارت او سپك نظر نه ګوري.

په یو بل حدیث مبارك کي ذکر دي : چي نبي کریم ﷺ فرمایي : یومؤمن به پر بل مؤمن ظلم نه کوي او نه به یې ذلیله کوي او نه به یې سپکوالی کوي ځکه چي تقوا دلته

---

[1] عن جریر بن عبدالله قال : قال رسول الله ﷺ لایرحم ..... الخ . مرقات ج ۹ صـ ۱۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ،نبي كريم ﷺ زړه ته اشاره وكړه او دا اشاره يې درې ځله وكړه .[1]

لهذا لازمه ده چي ځوك پر هر مؤمن شفقت ولري او دهر مؤمن عزت،قدر او احترام ولري د ايمانداری په خاطر .

زموږ ځيني خلگ د ځينو خلگو ځخه دگناه په خاطر د هغه سپك والی كوي دا ښه كار نه دی بلكه د هغه د اصلاح كوښښ به كوي ، په سپك والی او بد وړلو سره نور هم دغه سړی د دين ځخه متنفر كيږي .

❁❁❁

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۱۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۳﴾ پر ښځو باندې ترحم کول :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ لاَيَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً اِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلْقًا رَضِيَ مِنْهَاآخَرَ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايي : چې يو مؤمن نارينه دې د مؤمنې ښځې سره بغض نه کوي که چيرې دده په نظر ددغه ښځې يو عادت يا خصلت بد اوناخوښه وي نو يو بل خصلت به يې بيا ښه اوخوښ وي .

لغات : يَفْرَكُ : دباب سمع څخه معنى يې بغض ده.

كَرِهَ : د سمع دباب څخه ناخوښه .

تشريح :يعني خاوند لره مناسبه نه ده چې د خپل کور والا څخه نفرت وکړي ځکه چې دانسان ټول عادات نسي سميدلاى که يې اخلاق بد وي خو ښه اخلاق هم لري .

د فرك لفظ د ميړه او ښځې تر مينځ نفرت ته ويل کيږي .

خلاصه دا چې پر ښو اخلاقو به دې نظر وي او پر بدو اخلاقو به صبر اوتحمل کوې .

په يو بل حديث مبارك کې ذکر دي چې نبي کريم ﷺ فرمايي

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ښځه د پوښتنې د کاره هڅوکي څخه پیدا ده سیده کیږي نه ، که یې ته سیده کوې نو ماتیږي او ماتېدل دښځي طلاق دی .

نبي کریم ﷺ فرمایې : استوصوا بالنساء خیرا ، دښځو متعلق چي ما کوم دخیر وصیت کړی دی (چي د دوئ سره ښه کوئ) هغه وصیت قبول کړئ ، یعني ظلم، بې ځایه وهل بدسلوکي وغیره مه ورسره کوئ .[1]

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دی چي په تاسو کي بهترین شخص هغه دی چي د خپل اهل (کوروالا،کوچنیانو،دوستانو،خدمتگارانو) په حق کي بهترین وي .[2]

مگر زموږ پښتانه د الله ﷻ پر دغه کمزور مخلوق(ښځه) باندي څومره ډول ډول زیادتي او خیانتونه کوي یا په جوړه کي ښځي ورکوي یا یې خرڅوي وغیره .. دا ټوله اعمال دشریعت مقدسه او دنبي کریم ﷺ د طریقې څخه خلاف اعمال دی ، ددې نتیجه به په قبر اوحشر کي

---

[1] مشکوۃ ج ۲ صـ ۲۸۰.

[2] مشکوۃ ج ۲ صـ ۲۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېږي . نور د ښځي او مېړه تر مينځ حقوق زموږ په رساله (تحسين النكاح) كې ملاحظه كولای سئ .

البته چي دښځي سره به صبر اوتحمل كوي دا يوازي په كورني ژوند كښي دي كه چيري ښځي د شريعت څخه خلاف ورزي كول مثلا بې ستري وغيره نو بيا به يې نه پرېږدي بلكه پابندي به پر لګوئ .

الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مظلوم قوم دحق تلفۍ څخه وساتي . آمين .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۴﴾ د نکاح فضیلت :

﴿ اِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ فَقَدْ اِسْتَكْمَلَ نِصْفَ الدِّيْنِ فَلْيَتَّقِ اللهَ فِيْ نِصْفِ الْبَاقِيْ﴾ [1]

ترجمه : کوم بنده چي نکاح وکړي نو هغه نیم دین پوره کړی ، ده لره پکار ده چي دپاته نیم دین په باره کي دحق تعالی ﷻ څخه وبیریږي .

لغات : تَزَوَّجَ: دباب تَفَعّل څخه، معنی یو ځای کیدل مګر دلته دنکاح په معنی دی. اِسْتَكْمَل : باب استفعال پوره کیدل.

نِصْف: نیم . اَلدِّيْن : په لغت کي لار او روش ته وایې ، او په اصطلاح کي اصولي احکامو ته وایې چي جزئیاتي پر بناء وي او هم دغه ته ملت وایې د کلیاتو،جزیاتو یا اصولو فروع مجموعې ته شریعت وایې .

تشریح : په انسان کي دوه داسي خواهشات سته چي دا احتمال سته چي په ټوله دین کي دفساد سبب وګرځي :

(۱) د نس خواهشات چي همیشه د ښه خوړو فکر کوي .

(۲) شهواني خواهشات چي همیشه په دې فکر کي وي چي هر ځای یو ښائسته ښځه وي باید دده په نکاح کي وي ، د نکاح

---

[1] عن انس قال قال رسول الله ﷺ اذا تزوج ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ذريعه سره يې شهواني شوق پوره کيږي، لهذا د نصف دين حفاظت خو وسو او دباقي نيمايي دين تکمله به په عباداتو، ښه افعالو او ښه اعمالو سره پوره کيږي .

(۲) د حلال رزق طلب به کوي چي دا بنسټ د عباداتو دی.

نکاح په شريعت مقدسه کي يو لوړ سنت عمل دی ، کله نکاح فرض وي، کله واجب وي، کله سنت وي، کله مکروه وي او کله حرام گرځي، تفصيل يې زموږ په رساله (تحسين النکاح) کي ملاحظه کړئ .

البته نکاح د نصف ايمان يا نصف دين مرتبه لري انسان پاکدامنه کوي ، په احاديثو مقدسوو کي ډير فضائل ذکر دي او دا طريقه مسنونه دانبياء کرامو عليهم السلام ده ، او همدارنگه يو لوی انعام دی ډيري فائدې پکښې دي ، مگر ځيني خلگ لوی خيانت کوي ښځي يې کښېنولي وي په نکاح يې نه ورکوي او سپين سري سي ، د يو غلط غرض په خاطر چي يا ميراث راځخه يونسي يا يې غټ ولور مقصد وي يا وايې چي زما سيال نه راپيداکيږي نو دی به د آخرت په ورځ د الله ﷻ په حضور کي ددغه خيانت جواب ورکوي او دا ديو انسان سره لوی خيانت دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۵﴾ **ږيره پرېښودل** :

﴿ خَالِفُوْا الْمُشْرِكِيْنَ اَوْفِرُوْا اللِّحٰى وَاَحْفُوْا الشَّوَارِبَ ﴾[1]

ترجمه : د مشركينو څخه مخالفت وكړئ: ږيره اوږدوى او بريتونه پرېږ كوى .

لغات : اَوْفَرْ : د باب ضرب څخه معنى زياتول .

اَللحىٰ: جمع د اَللِحْيَة په معنى د ږيره .

اَحْفَوْا: د بريتو په پرېږ كولو كي مبالغه كول .

تشريح : د مشركينو دا عادت وو چي ږيره يې خريله او دمجوسيانو دا عادت وو چي ږيره يې تر موټ كوچنۍ كوله، او بريتونه يې اوږدول ، شريعت مقدسه د هغه بر خلاف حكم كړى دى چي ږيره اوږدوئ او بريتونه كوچني كوئ.

علماء كرام فرمايې: چي په دغه حديث سره ثابته سول چي د كفارو د خصوصي عاداتو څخه به مخالفت كوى مشابهت به په عاداتو كي نه ورسره كوئ ، اوبل دا چي ږيره واجب ده او د واجب پريښودل گناه كبيره ده ، لهذا ږيره خرول يا تر موټ كمول حرام كار دى .

---

[1] عن ابن عمر ﷺ قال قال رسول الله ﷺ خالفوا .... الخ مشكوة ج ۲ صـ ۳۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحضرت عبدالله بن عمر ﷺ دا عادت وو چي تر مټ زياته ږيره يې پرې کول ، اوپه ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريم ﷺ هم تر مټ زياته ږيره دشاوخوا د اطرافو څخه پرې کول .

ږيره پرېښودل د يو لك څليرويشت زره انبياء کرام عليهم السلام عادت اوسنت دی ټوله صحابه کرامو رضوان الله تعالی عليهم اجمعين ږيري درلودې ، او دڅلورو امامانو (امام اعظم،امام شافعي، امام مالك، امام احمدبن محمد بن حنبل رحمة الله عليهم اجمعين) په نزد يو موټ ږيره پريښودل واجب ده .[1]

نو د داسي يو ټينګ سنت څخه مخالفت کول لويه بد بختي ده ، زموږ په هيواد کي اوس دا مصيبت ډېر عام سوی دی د ځوانانو څخه علاوه سپين ږيري هم په دغه مصيبت اخته دی ، الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مصيبت څخه خلاص کړي . آمين .

---

[1] د احنافو کتابونه : فيض الباري ج ۴ صـ ۳۸۰، بذل المجهود ج ۱ صـ ۳۳، اشعة المعات ج ۱ صـ ۱۳۰ ،او داسي نور . د امام مالك کتاب الابداع في منار الابتداع، دامام شافعي کتاب : کتاب الام . دامام احمد بن محمدبن حنبل کتاب شرح المنتهي . جواهر الفقه ج ۲ صـ ۴۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۶﴾ د حلال رزق کوښښ کول :

﴿ لاَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ جَسَدَ غُذِّىَ بِالْحَرَامِ [1] ﴾

ترجمه : هغه بدن به وجنت ته داخل نسي چي دهغه پرورش په حرام (مال) سره سوی وي .

لغات : غُذِّىَ : د نصر دباب څخه، په معنى د خوراك وركول . جَسَدَ: بدن انساني او جمع يې اَجْسَادْ دی .

تشريح :د حديث شريف مطلب دادی چي که يو شخص حرام مال وخوري او هغه مؤمن وي د جنت و هغه لوړ مقاماتو ته نسي داخليدلای ، او که حرام مال حلال وبولي نو بالكل جنت ته نسي تللای ، يا دا چي حرام خوره مؤمن جنت ته نسي داخليدلای تر څو چي د حرام مال د خوړلو سزا ونه څكي . فقهاء كرام فرمايي : كه چاته دا معلومه سي چي ددغه شخص مال اكثره حرام دی نوددغه شخص ميلمستيادي نه قبلوي، كله بيا داسي وي چي مال خو نه دی حرام ليكن ميلمستيا يا واده داسي وي چي د ډوډۍ پر وخت عكاسي كوي يا سرود وي نو دغه ډول ډوډۍ به هم نه خوري او دغسي واده يا ميلمستيا ته به بالكل څوك نه ځي . پوره تفصيل په هداية جلد ۴ كي موجود

---

[1] عن ابي بكر ﵁ ان رسول الله ﷻ قال : لايدخل ...... الخ . مشكوة ج ١ صـ ٢۴٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی . او په حدیث نمبر ۱۰ کي تیر سو .

مسئله : که چیري حرام شی وخوري بیا وروسته خبر سي نو قی کوي به یې ، حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه یو ځل دغسي قی وواهه چي ده مبارك ته معلومه سول چي دا مال حرام دی .[1]

مسئله : که چا حرام مال خوړلی وي نو ددې کفاره څه ده ؟ د زړه په اخلاص سره به توبه او استغفار کوي او الله پاك جل جلاله ته به زاري او دعاء کوي چي معاف کړل سي .

مسئله : که دیو چا سره حرام مال وو دغه حرام مال به بیله د ثواب دنیته پر مسکینانو باندي خیراتوي .

مسئله : کوم سړی چي کاروبار کوي د خپل کاروبار معلومات به کوي چي په شریعت مقدسه کښې دا زما کاروبار جواز لري کنه،دامعلومات پر ده باندي فرض دی.

د عباداتو د قبلیدو بنیاد پر حلال رزق باندي دی ، په یوه روایت کي حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه نقل کوي چي دهغه چا لمونځ نه قبلیږي چي دده نس په حرامو سره ډك وي ، همدارنګه دعاء یې هم نه قبلیږي .[2]

---

[1] احیاء العلوم ج ۲ صـ ۱۲۸.

[2] احیاء العلوم ج ۲صـ ۱۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۷﴾ سلام اچول :

﴿ اَلْبَادِيُّ بِالسَّلاَمِ بَرِئٌ مِّنَ الْكِبْرِ﴾ [1]

ترجمه : اول سلام اچونکی د تکبر څخه خلاص دی .

لغات: اَلْبَادِي : اول کونکی ،

بَدَاَ د فتح د باب څخه دی معنی یې شروع کول دي .

بَرِئ : د فتح، سمع اوکرم دباب څخه معنی یې نجات حاصلول .

اَلْکِبْرُ : غرور، د کرم دباب څخه په مرتبه کي لوړوالی ، دنصر اوسمع دباب څخه : په عمر کښې لوړ والی .

تشریح : کله چي دوه مسلمانان په یوه حالت یا دواړه سواره وي یا دواړه پر پښو وي چي سره مخامخ سي هر یوه چي اول سلام اداء کړی نو هغه دتکبر څخه لیري دی ، یا الله ﷻ دده د زړه څخه تکبر باسي ددغه عمل په وجه .

د تکبر تعریف : تکبر دې ته وایې : چي مقابل خلګ سپك و بولي او ځان دکمالاتو خاوند وبولي او نور دکمالاتو خاوند ونه بولي، او نورو ته سلام ادا کول د ځان توهین بولي . تکبر ډیره سخته ګناه ده په قرآن کریم او احادیثو مقدسوو کي یې ډیر بدوالی راغلی دی .

---

[1] عن عبدالله ان النبي ﷺ قال : البادي ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۰۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلام احکام :سلام اداء کول سنت کفایې دی او جواب یې واجب کفایې دی .[1] یعني په یوه ټولۍ کې که یو نفر سلام اداء کړي نو سنت اداء سول او که چیري یو سړی یوې ټولۍ ته دمسلمانانو سلام ادا کړي او په هغو کې هم یو سړی جواب ورکړي نو دټولي ټولۍ غاړې د واجب څخه خلاصي سوې .

نبي کریم ﷺ ډیر تاکید کړی دی چې سلام عام کړئ ځکه دا دمسلمانانو په مینځ کې دالفت اومحبت سبب گرځي .

که دوه نفره سره یو ځای سول نو اول به څوك سلام ادا کوي؟ لوړ سړی به وکښېنته ته سلام اداء کوي مثلا تیریدونکي سړی و ولاړ یا ناست سړي ته، کشر و مشرته ،او که مشر یې کشر ته اداء کړي هم صحیح ده دنبي کریم ﷺ څخه داعمل ثابت دی ، یو سړی چې پر دابه (سواري) سپور وي هغه به و پیاده ته سلام ا داء کوي او که دواړه پیاده وه نو حکم یې پورته ذکر سو .

سلام چونکه یو دعاء ده نو ځکه کافر ته به سلام نه اداء کوي ځکه چې کافر لره دعاء نسته بلکه د ضرورت په وخت کې به نور الفاظ استعمالوي .

او همدارنگه سلام او جواب دواړه به په خوله اداء کوي نه په لاس یا په گوتو باندي، ځکه دا دیهودو او نصاراوو عادت و

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. البته که يو ځوك ليري وي نو سلام خو به په خوله اداء کوي او په لاس که اشاره وکړي چي ما سلام اداء کړي نو بيا پرواه نلري ، او همدارنگه جواب د سلام هم په خوله واجب دی په لاس کفايت نه کوي .

سلام اچول په شروع دمجلس او په آخر دمجلس کي اچول پکار دي .[1] السلام عليکم ورحمة الله ويل افضله دي ، سلام عليکم هم صحيح دی مگر افضله هغه لوړ دی .

په بعضو ځايو کي به سلام نه اچوي :

۱: په مسجد کي به سلام نه اچوي ځکه چي خلگ په عبادت مشغول وي .

۲ : په مجلس کي دتدريس به سلام نه اچوي .

۳:په مجلس کي دذکر به سلام نه اچوي .

۴: په غسل خانه او اوداسه په ځای کي او داسي نور دغسي نامناسبه ځايو کي به سلام نه اچوي . په دغه مذکوره صورتو کي که چا سلام واچاوه جواب يې نه دئ لازم .

مسئله : که نامحرمي ښځي سلام واچاوه که ځوانه ښځه وه جواب به نه ورکوي که سپين سري وه بيا به په زوره جواب ورکوي .(1)

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۸﴾ غیبت سخته ګناه ده :

﴿ اَلْغَيْبَةُ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا [2]﴾

ترجمه : غیبت کول تر زنا ډیر سخت دی .

لغات : اشد : د ضرب دباب څخه معنی یې سختیدل .

تعریف دغیبت : غیبت و دې ته وایې چي د یو شخص په عدم موجودګي کي دده متعلق یو داسي خبره وکړې که چیري دغه شخص دا خبره واوري نو خوا یې بدیږي که چیري داعیب په دغه شخص کي وي، او که چیري داعیب په دغه شخص کي نه وي نو دې ته بهتان ویل کیږي .

تشریح : په مذکوره حدیث شریف کي غیبت تر زنا بد بلل سوی دی، وجوهات د بدوالي یې علماء کرامو ذکر کړي دي : (۱) زنا هر چا ته معلومه ده چي ما یو غټه ګناه وکړه نو توبه ځیني کاږي مګر غیبت کونکی دا ګناه سپکه بولي. (۲) غیبت کونکی غیبت ګناه نه بولي (۳) دغیبت کونکي ګناه نه معافیږي تر څو چي هغه سړی یې معاف نه کړي که چیري هغه سړی خبر سوی وو. ددغه درو وجوهاتو پر بنیاد

---

1 : فتاوی هندیه ج : ۵ ص : ۳۲۵

2 عن ابي سعید و جابر قالا : قال رسول الله ﷺ الغيبة .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ۴۱۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غالبا نبي کريم ﷺ تر زنا بده بللې ده که څه هم زنا په خپله يو لويه اوعظيمه گناه ده .

شپږ ځايه غيبت جواز لري :

1. که يو چا ظلم درباندي کړی وي ددغه ظلم بيان و قاضي،حاکم وغيره ته کول جواز لري .
2. که يو شخص غلط کار کوي ته وداسي شخص ته دا بيان وکړې چي هغه يې اصلاح کولای سي لکه دکور مشر ،عالم،مقتدا وغيره ، مقصد دي تغير دمنکر وي
3. د مفتي څخه دسوال په وخت حقيقت د مخالف شخص بيانول دا هم جواز لري . که مفتي ته دنامعلوم شخص په نامه ياد سي نو ښه کار دی .
4. يو شرير شخص وي خلگ خبرداره کوي چي دده دشر څخه وساتل سي لکه طالب دعلم يا طالب د رضا مندی الهي ﷻ لپاره چي وي و يو داسي شخص ته ځي چي هلته دده فائده نه وي يا ده ته دنيوي يا بل ضرر وي ، يا هغه سړی بدعمله وغيره وي . په شرط ددې چي مقصد به يې نصيحت وي نه بل شی .
5. يو شخص مشهوره وي په فسق يا بدعت سره نو ددغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخص حال بیانول جواز لري مگر هغه عیوب چي ظاهر وي لکه فسق،غلا وغیره ...

6. که یو شخص مشهوره وي په یو لقب باندي مثلا گوډ ، کوڼ .....او داسي نور . نو ددغه شخص په نه وجود کي په دغه نامه یادول پرواه نه لري په دې شرط چي پر طریقه دنقصان به نه وي مگر په بل نامه یادول افضل دي .

په دغه مذکوره شپږو ځایو کي غیبت پرواه نه لري .[1]

دغیبت دمجلس څخه ځان خلاصول :

که چیري په یو مجلس کي غیبت کیدی که یې قدرت درلودی نو په ښه اخلاقو سره دي یې منع کړي ، او که یې دمنع کولو قدرت نه درلودی نو دغه مجلس به پریږدي او که یې مجلس هم نسو پاته کولای نو غوږ به نه پر نسي بلکه خپل ذکر به کوي ، انشاء الله مسئول به نه وي .[2]

---

[1] ریاض الصالحین صـ ۴۶۴.

[2] ریاض الصالحین صـ ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۹﴾ د ظلم څخه ځان ساتل :

﴿ اَلظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ [1]

ترجمه : ظلم دقیامت په ورځ دتاریکیو په صورت کي وي.

لغات : اَلظّلْمُ : جمع يې ظُلُمَات، دضرب د باب څخه معنی يې بې موقع ایښودل، د سمع دباب څخه دشپې تاریکه کیدل .

يَوْمْ : جمع يې ايام ده جمع الجمع يې اَيَاوِيْم ده .

اَلْقِيَامَة : د مرګه وروسته راپورته کیدل ، دنصر دباب څخه معنی يې دریدل .

تعریف ظلم : ظلم په لغت کي يو شی بې ځايه او بې موقع ایښودلو ته وايې او په عرف کي ورته تجاوز وايې ، په شریعت کي هم دغه معنی ده البته دشرعي محل تجاوز ته ظلم وايې . [2]

تشريح : د آخرت په ورځ ظالم داسي په تاریکیو کي راګیر وي چي هغه نور چي مؤمن ته ورکول کیږي ظالم ځيني محروم وي او مؤمن د هغه نور په ذريعه سره تګ کوي .

---

[1] عن ابن عمر ﷺ ان النبي ﷺ قال الظلم ...... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۳۴.

[2] مظاهر حق ج ۴ صـ ۵۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام د همدردۍ او ورورولۍ تعلیم ورکوي او ظلم دا دواړي مادي تباه کوي ، په حدیث قدسي کي ذکر دی : یا عبادي ... الخ . چي الله ﷻ فرمايي : اې زما بندګانو ما پر خپل ذات باندي ظلم حرام کړی دی نو ستاسو په مینځ کي هم ظلم حرام دی یو پر بل باندي ظلم مه کوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۰﴾ ځان ساتل د حسد، بغض، بدګمانۍ وغیره څخه :

﴿ اِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَاِنَّ الظَّنَّ اَكْذَبُ الْحَدِيْثِ وَلاَتَحَسَّسُوْا وَلاَتَجَسَّسُوْا وَلاَتَنَاجَشُوْا وَلاَتَحَاسَدُوْا وَلاَتَبَاغَضُوْا وَلاَتَدَابَرُوْا، وَ كُوْنُوْا عِبَادَاللهِ اِخْوَانًا﴾ [1]

ترجمه : د بد ګمانۍ څخه ځان وساتئ بیشکه بدګماني د خبرو بدترین درواغ دي، او نه به د خلګو پر پټو خبرو باندي ځان خبرداره کوئ که دخیر خبر وي که د شر (هغه خبري چي تا سوء ظن ته رسوي) یو تر بله ځان لوړ مه بولئ، یو تر بله به حسد نه کوئ ، یو تر بله به بغض نه کوئ، یو تربله به غیبت نه کوئ ، اې د حق تعالی جل وعلا بندګانو یو تر بله ورونه وګرځئ د ورورګلوۍ ژوند سره کوئ .

لغات : اَلْظَنّ : ګمان ته وایې، دیو شي متعلق که ستا داخیال وي چي دا کار سوی دی مثلا زید راغلی دی کنه که دي دنه راتګ خیال کم وي دې ته وهم وایې او که دي د راتګ خیال ډیر وي دې ته ظن وایې ، او که دواړه برابر

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال قال رسول الله ﷺ اياكم ..... الخ مشكوة ج ۲ صـ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي هغه ته شك وايې که دي خپله په سترګو وليدی دې ته يقين وايې .

وَلاَتَحَسّوا: ځان په خير خبردار کول د باب تفعيل څخه دی . وَلاَ تَجَسّسُوا: ځان خبر داره کول په شر باندي، دباب تفعيل څخه دی .

وَلاَتَنَاجَشُوْا: د ځان لوړوالی په خلګو کي ، دنفرت په معنی هم دی .

تشريح : په دغه حديث مقدسه کي مؤمنان د هغه بدو باطني مريضيو څخه راګرځوي چي دمسلمانانو ورورګلوي او اتفاق ته سخت تاوان کوي .

(١) ګمان : ګمان په شريعت مقدسه کي ۴قسمه دی :

(١) حرام : چي ذالت الهي ﷻ پر ما باندي رحم نه کوي نه مي بخښي بلکه دا فرض دی چي مؤمن به وايې الله ﷻ پر ما رحم کوي . (٢) واجب : چي د يو سړي ظاهري حالت سم وي بيله دليل قوي بدګماني حرامه ده . (٣) مباح: چي سړي ته په درو او څلورو رکعاتو کي شك وي : اوغالب ګمان يې د څلورو رکعاتو وي نو پردغه عمل کول جائز او مباح دي ، البته که پر يقين عمل وکړي چي درې رکعاته دي هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحیح دي . (۴) مستحب : دهر مسلمان سره نیك گمان کول .[1]

(۲) تحسس او تجسس: د خلگو په هغو شیانو ځان خبرول چي خلگ یې پټوي مطلق طلب خبرداري ته تحسس وایې او پټ عیوب لټولو ته تجسس وایې .[2]

(۳) تحاسد: حسد یو باطني مرض دی، مطلب یې دادی چي یو سړی یو نعمت ولري ستا دا اراده وي چي دده څخه دغه نعمت زائل سي (دغه نعمت دي نه وي پر پیرزو) او ماته راکړل سي ، یا دمطلق زوال اراده لري دا نیت حرام دی او دې ته حسد وایې ، که د زوال اراده ونه لرې بلکه د ذات الهي ﷻ څخه دځان لپاره هم دغسي نعمت طلب کړې نو بیا پرواه نه کوي دې ته غبطه وایې ، حضرت مولانا رومي رح هم فرمایې : چي حسد یوه بده مریضي ده چي په توسط د اولیاؤو پاتیږي .[3] بیت :

خاك شو مردان حق را زیر پا   خاك بر سر کن حسد راهمچو ما

❁❁❁❁

---

[1] احکام القران ج ۲۷ص ۳۰۵.

[2] معارف القرآن ج ۱۲۰، ۸ .

[3] مرقات ج ۹ ص ۲۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۱﴾ د بخل بد والی :

﴿ خَصْلَتَانِ لاَتَجْتَمِعَانِ فِيْ مُؤْمِنٍ اَلْبُخْلُ وَ سُوْءُ الْخُلُقِ[1] ﴾

ترجمه : په مؤمن کي دوه (بد) عادته نسي يوځای کيدلای بخل او بد اخلاق .

لغات : تَجْتَمَعَانِ: باب افتعال په معنی د جمع کيدل. سوء اَلْخُلُقِ : د باب نصر څخه په معنی د پيداکيدل او اخلاقو ته وايي او دباب سمع څخه په معنی ريز ريز کيدل .

تشريح : دمذکور حديث شريف مطلب دادی چي په مؤمن کامل کي دا دوه عادتونه نسي يو ځای کيدلای ځکه چي دا دواړه (بخل، او بداخلاق) ډير لوی عيبونه او دډيرو بديو مغز دی، دا هر يو صفت چي په مؤمن کي وي دده ايمان وکمال ته نه پريږدي ، نو پر مؤمن باندي لازمه ده چي ددغه دواړو عيبو څخه ځان پاك وساتي .[2]

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي بخيل سړی د ذات الهي ﷻ څخه، دخلگو څخه او دجنت څخه ليري دی ، او

---

[1] و عن ابي سعيد قال: قال رسول الله ﷺ خصلتان....... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۱۶۵.

[2] مظاهر حق ج ۲ صـ ۲۳۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ په نزد تر بخيل عابد جاهل سخي محبوب دی .[1]
بخل د دنيوي او ديني بدبختيو يو لوی سبب دی مثلا زکوة، خيرات،صدقات، د دوستانو سره کومك،د کور او اولاد سره پراخي د ټولو څخه مانع دی . حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان د دغه خبيث صفت څخه خلاص کړي .

❁❁❁

---

[1] مرقات ج ۴ صـ ۳۲۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۲﴾ د دنیا محبت :

﴿ حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيْئَةٍ﴾ [1]

ترجمه : د دنیا محبت د هري خطا رېښه ده .

لغات : اَلْدُنُیَا : موجوده زندګي، دَنَا د نصر د باب څخه په معنی د نژدې کیدل. رَاْسُ : جمع يې رُؤُسْ ده او په معنی د سر ده .

خَطِیْئَة : د باب سمع څخه په معنی د خطا ده .

تشریح :په مذکوره حدیث مقدسه کي ذکر دي چي محبت د دنیا بد دی . ۱ ولي دمحبت په وجه باندي سړی ړوند اوکوڼ ګرځي د حلالو او حرامو فرق نه کوي .۲ محبت د دنیا د الهي محبت مانع ګرځي. ۳ بل دا چي د دنیا حب انسان د دنیا په غیر ضروري کارو باندي اخته کوي چي ضرورت ورته نه وي حب د دنیا یا زیاته مشغله به نه ورسره کوي ، انسان خو په اصل کي د عبادت او معرفت لپاره پیدا سوی دی او هم دغه اصل کار دی په یوه حدیث مبارك کي ذکر دي چي د الله ﷻ د طرفه پر حضرت موسی ؑ باندي وحي راغلې چي یاموسی ؑ! د دنیا په محبـــــت باندي به نه

---

[1] عن حذيفة قال سمعت رسول الله ﷺ يقول في خطبة : الخمرجماع الاثم والنساء حبائل الشيطان وحب الدنيا ...... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۴۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغوله کیږي زما په بارگاه کي تر دي لويه گناه نسته .1
حضرت عبدالله بن مبارك رح فرمايي : چي د دنيا محبت او گناهونه د چا زړه ښکار کړی هغه زړه ته نيکي هيڅکله هم نه رسيږي .2
ملا علي قاري رح فرمايي چي ددغه حديث مبارك د مفهوم مخالف څخه دا معلوميږي چي د دنيا څخه بې رغبتي د ټولو نيکيو مغز دی .3
په يوه بل حديث شريف کي ذکر دي چي : (لعن عبدالدينار) لعنت کړه سوی دی پر هغه چا باندي چي دی غلام د مال وي ، يعني چي دمال په محبت گرفتار سي او د الله ﷻ د طاعت او عبادت څخه ليري والی گويا د مال غلامي ده.[4]
امام غزالي رحمه الله فرمايي چي : الله ﷻ کله دنيا پيداکړه نو شيطان مچ کړه او دا يې وويل چي څوك ستا سره محبت وکړي هغه په حقيقت کي زما غلام دی.[5]
داحاديثو څخه معلوميږي چي مال خو ښه دی مگر محبت او زياته مشغله يې بده ده .

---

[1] احياء العلوم ج ۲ صـ ۲۵۰.
[2] مکاشفة القلوب صـ ۲۴۰.
[3] مرقات ج ۹ صـ ۴۰۳.
[4] مشکوة ج ۲ صـ ۴۴.
[5] احياء العلوم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۳﴾ د مسلمان خطا ایستل :

﴿ مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي موږ لره خطا ایستل وکړي هغه زموږ (د جماعت) څخه نه دی .

لغات : غَشّنَا : د نَصَرَ دباب څخه معنی يې خطاايستل ، خلاف مصلحت ښکاره کول .

تشريح : مسلمان ته تکلیف رسول حرام دی او داسي شخص د نبي کریم ﷺ د پیروانو څخه نسي کیدلای ، په حدیث شریف کي ذکر دي چي : کوم تاجر یا خرڅونکی چي امین او رښتیاگویه وي (خطاایستل نه کوي) د هغه حشر به د انبیاء کرام علیهم السلام او صدیقینو سره وي . [2]

په يو روايت کي ذکردي چي: الله ﷻ دي رحم وکړي پرهغه شخص باندي چي د رانیولو او خرڅولو په وخت کي نرمي کوي . [3]

فقهاء کرامو اصول ذکر کړي دي چي په کومه معامله کي چي د جنگ اوبدامنۍ توهم پیداکیږي شریعت مقدسه ددې معاملې ممانعت فرمایلی دی او هغه بیع بیع فاسد بولي .

---

[1] عن ابن عمر وابي هريرة عن النبي ﷺ قال : من حمل علينا السلاح فليس منا ، رواه بخاري و زاد مسلم من غشنا ..... الخ . مشكوة ج ۲ صَـ ۳۰۵.

[2] مشکوة .

[3] بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۴﴾ د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی :

﴿ مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًافِيْ كِتَابٍ لَايُمْحٰى وَلَايُبَدَّلُ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چې بيله شرعي عذره د جمعې لمونځ پرېښودی نو په داسي کتاب کي منافق ليکل کيږي چې (ليکنه) يې نه خرابيږي او نه بدليږي .

لغات : يَمْحٰى : دنصر،سمع دباب څخه معنی د خط خرابول.
يُبَدّلُ : د باب تفعيل څخه بدلو .

تشريح : د جمعې لمونځ فرض عين دی ، علامه ابن همام رح او علامه يحيی رح فرمايې چې دجمعې فرضيت په قرآن،حديث او اجماع سره ثابت دی ځوك چې د جمعې د لمانځه څخه انکار وکړي هغه کافر دی ، او کوم سړی چې انکار نه کوي البته بيله شرعي عذره د جمعې لمونځ نه کوي نو په حديث کي د هغه حکم ذکر دی .

جمعې ته ځکه جمعه وايې چې حضرت آدم عليه السلام او حضرت حواء رضي الله عنها په دغه ورځ په مځکه کي سره يو ځای سوي دي ، يا په دې خاطر چې خلگ په دې ورځ په مسجد کي سره يو

---

[1] عن ابن عباس ان النبي ﷺ قال من ..... الخ . مشکوة ج ۱ ص ۱۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای کیږي ، یا به دې خاطر چې د آخرت ورځ هم د جمعې په ورځ قائمیږي چې ټول مخلوق پکښې جمع کیږي .

مِنْ غَیْرِ ضَرُوْرَةٍ: چې یو عذر شرعي نه وي مثلاً دیوظالم څخه بیره، سخت باران وغیره نو بیا دغه وعید دی کوم چې لوړ ذکر سو ، او دا خبره دحدیث چې منافق لیکل کیږي ډیره سخته خبره ده حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه غلط عمل څخه وساتي .

فقهاء کرامو ذکر کړی دی چې دجمعې په سهار سفر کول مکروه دي ولې دجمعې دلمانځه د ضائع کیدو خطره وي په دې کي به سړی فهم کوي چې داسي ځای ولاړ نسي چې دجمعې لمونځ ځیني ضائع سي .

دجمعې دلمانځه متعلق ډېر احکام دي فقهآء کرامو ذکر کړي دي په د غه مختصره رساله کي گنجایش نسته چې ټول احکام پکښي بیان سي . البته یوه خبره ډېره مهمه ده : هغه داچې دجمعې دلمانځه لپاره چې کله اول اذان وسي خرڅېدل رانیول مکروه تحریمي دي لهذا مؤمنان به کار وبار او دوکانونه بندوي . که چا تر اذان وروسته کاروبار وکی نو هغه حلالي پیسې یې دکراهیت تحریمي په وجه مکروه سو حق جل وعلا دي مؤمنانو ته عقل ، هدایت ، او عمل ور په نصیب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۵﴾ د عکسو دفع کول :

﴿ اَنَّ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِيْ بَيْتِهِ شَيْئًا فِيْهِ تَصَالِيْبُ اِلاَّ نَقَضَهُ﴾ [1]

ترجمه : بيشکه نبي کريم ﷺ په کور کښې داسي شی نه پريښودی چي پر هغه به عکس وو بلکه نبي ﷺ به هغه ماتوی .

لغات : تَصَالِيْب : د صَلِيْب جمع ده دنصاراوو خاص شعار ته وايي ليکن مراد عکس دی ،

نَقَضَهُ : باب نصر څخه ماتيدو ته وايي .

تشريح : په مذکوره حديث کښې ذکر دي چي نبي کريم ﷺ عکس نه پريښودی او په ډيرو احاديثو کي دعکس ډير قباحت (بدوالی) بيان سوی دی ، په يوه حديث شريف کي ذکر دي چي په کوم کور يا خونه کي عکس وي ملائکې د رحمت هغه کور ته نه داخليږي .

حکم : ملا علي قاري رح فرمايي: چي عکس سخت حرام دی او گناه کبيره ده که پر ټوکر وي ، پر ديوال وي ، پر

---

[1] عن عائشة رضي الله عنها ان النبي ﷺ ... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاغذ وي ، اویا پر سکه وي که د ذي روح شي عکس وي او که يې مجسمه جوړه کړې وي دا ټوله سخت حرام دي ، البته د درختو ،باغ وغیره د غیر ذي روح شیانو عکسونه پروا نه لري [1] ، دعکسو کاروبار یا دعکس اخستلو روپۍ هم حرامي دي .

په حدیث شریف کي ذکر دي چي بېشکه کوم خلګ ته چي دآخرت په ورځ سخت ترین عذاب ورکول کیږي په هغوئ کي عکس جوړونکی هم دئ .([2])

په ترمذي شریف کي ذکر دي چي نبي کریمﷺ فرمایي : چي دآخرت په ورځ به دجهنم داور څخه یوه اوږده غاړه راووزي دغه غاړې لره دوې سترګي وي اودوه غوږونه وي اوربدونکي اوژبه لري خبري کوي دا وایي : چي حق جل وعلا ماته وکالت راکړئ دي چي دغه درې نفره وجهنم ته داخل کم (تحفة الاحوذي کي وایي ډېر درسوائي عذاب دئ) یو دهغو څخه عکس جوړونکی دي .([3])

ډېر خلګ په دغه بېکاره ناروا اخته دي حق جل وعلا دي مسلمانانو ته عقل صحیح ور په نصیب کړي چي ددغه بېکاره ناروا او دآخرة درسوائي څخه ځان وساتي .

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۳۲۵، مظاهر حق ج ۴ صـ ۲۲۶.

[2] : مسلم ۲ \ ۱۹۹

[3] : ترمذي ج : ۳ ص : ۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۶﴾ مرګ د هغه چا چې د جهاد تمنی یې هم نه وي کړې :

﴿ مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهِ نَفْسَهُ مَاتَ عَلٰى شُعْبَةٍ مِّنْ نِفَاقٍ ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چې مړ سي په داسې حال کې چې نه يې په خپل ژوند کې جهاد کړی وي او نه يې په زړه کې دجهاد تمنا کړې وي ، نو هغه څوك پر قسم باندې د نفاق مړسوی دی .

لغات : مَاتَ : دباب نصر څخه مرګ ته وايي.

يَغْزُوْ : د باب نصر څخه جهاد ته وايې.

يُحَدِّثُ: د باب افعال څخه ايجاد ته وايې او د باب تفعيل څخه بيان کولو ته وايي .

تشريح : جهاد دمسلمانانو د سرلوړی،عزت او آزادۍ سبب دی په قرآن کريم او احاديثو کې دجهاد لوړ اهميت او ډير فضائل ذکر دي ، او همدارنګه په قرآن کريم او احاديثو کې ذکر دي چې جهاد تر آخري ورځې د دنيا جريان لري .

البته جهاد اقسام او شرائط لري فقهاء کرامو يې په سيرت په کتابو کې وضاحت کړی دی د ټولو شرائطو مراعت کول

---

[1] عن ابي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ من مات .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډير ضروري دي .
په مذکوره حديث مبارك کي هم يو قسم وعيد ذكر دي چي كوم سړی په ټوله ژوند كي نه جهاد وكړي كه په نفس سره وي كه په مال سره ، او نه يې په زړه كي دا تمنا كړې وي چي كاشكي زه مجاهد وايې ددې سړي مرگ لكه دمنافق سړي مرگ داسي دي ، ولي منافقين د جهاد څخه خلاص دي په دې وجه مشابهت ورسره لري .
ملاعلي قاري رح ذكر كړی دی چي ددې حديث شريف څخه دا مسئله ثابتيږي چي كه څوك دعبادت نيت وكړي او دعبادت ترمخه مړ سي نو دعبادت د پريښودلو عذاب او گناه نسته .[1] او پر نيت باندي يې هم ثواب سته .

---

[1] مرقات ج ۷ صـ ۲۸۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۷﴾ د درود شريف فضيلت :

﴿ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ وَاحِدَة صَلَى اللهُ عَلَيْهِ عَشْرًا﴾ [1]

ترجمه : که چا پر ماباندي يو ځل درود شريف ووايه نو الله ﷻ به پر هغه شخص لس ځلي رحمت نازل کړي .

لغات : صَلّٰى : دباب ضرب څخه ،دعاء کول، لمونځ کول، برکت پر کول، ښه تعريف کول .

تشريح : د درود شريف برکات په احاديثو کي ډير ذکر سوي دي ، په يوه حديث شريف کي ذکر دي چي په يوه درود شريف ويلو باندي الله ﷻ پر دغه بنده باندي لس رحمته نازلوي او دلسو گناهو مغفرت يې کوي، او لس درجات يې لوړوي . [2]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي دقيامت په ورځ زيات قريب و نبي کريم ﷺ ته هغه شخص دی چي زيات درود ويونکی وي . [3]

د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي کوم سړی يو ځلي درود شريف ووايې الله تعالى ﷻ او ملائکي اويا

---

[1] عن ابي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ من صلى ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۸۶.

[2] مرقات ج ۳ صـ ۸.

[3] مرقات ج ۳ صـ ۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

واره رحمت پر دغه شخص نازلوي، ليکن دا فضيلت محدثين فرمايې د جمعې په ورځ دی .

که چا دجمعې په ورځ د مازديگر دلمانځه وروسته دغه درود شريف ۸۰ ځله ووايه داتيا ۸۰ کالو دعبادت ثواب ورکول کيږي او داتيا کالو گناوي معافيږي :

(اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الاُمِّيِّ وَاٰلِهٖ وَسَلِّمْ وَتَسْلِيْمًا)

حکم : (۱) يو ځل په ټول عمر کي درود شريف ويل واجب دي[1] .

(۲) که څوك دنبي کريم ﷺ نوم مبارك واوري نو درود شريف ور باندي ويل واجب دي[2] . (۳) که څو ځله نوم واوري نو يو وار درود شريف ويل واجب دي او نور ځله مستحب دی .

درود په سر او په پای کي ددعا ويل دمقبوليت ددعا لپاره شرط دئ په ترمذي شريف کي دحضرت عمر رضي الله عنه څخه روايت نقل دئ : چي دعا دمځکي او اسمان تر مابين معلقه وي لوړه نه خيږي تر څو چي درود ونه وايي .

مسئله : بې اودسه درود شريف ويل جائز دي . داوداسه سره نور علی نور دئ .

❁❁❁❁

---

[1] هدايه ج ۱ صـ ۳۰۱.

[2] البناية شرح هدايه ج ۲ صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۸﴾ د طالب العلم فضیلت :

﴿ مَنْ سَلَكَ طَرِيْقًا يَطْلُبُ فِيْهِ عِلْمًا سَلَكَ اللّٰهُ بِهِ طَرِيْقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ وَاِنَّ الْمَلاَئِكَةَ لَتَضَعُ اَجْنِحَتِهَا رِضًى لِطَالِبِ الْعِلْمِ ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي يوه لار د علم دين دحاصلولو لپاره اختيار کړي نو الله تعالی ﷻ دا شخص د جنت پر لاري بيايي ، او ملائکي د طالب علم د رضامندی لپاره خپل وزرونه غوړوي .

لغات : سَلَكَ: د باب نصر څخه لاري ته ويل کيږي، او دافعال د باب څخه په معنی د داخليدو .

طُرُقْ : جمع دطَرِيْق ده په معنی دلار. اَجْنِحَتِهَا : جمع دجناح اومعنی يې وزر ده .

تشريح : فضيلت دطلب علم په قرآن کريم او احاديثو کي ډير ذکر سوی دی . په يوه حديث مبارك کي ذکر دي که څوك د علم د طلب په حال کي مړ سو نو شهيد بلل کيږي .

په بل حديث کي ذکر دي چي پر هر قدم باندي د يوه کال

---

[1] وعنه قال : قال رسول الله ﷺ من سلك ... الخ . مشكوة ج ١ صـ ٣٤.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ثواب ورکول کيږي او پر هر قدم باندي الله تعالی ﷻ يو ښار په جنت کي ورکوي سهار اوماښام يې مغفرت کيږي او ملائکي شاهدي ورکوي چي دا خلګ د جهنم داور څخه خلاص دي .[1]

طلب دا معنی نه چي ټوله ورځ به ديني سبق وايې بلکه يو لږ وخت چي ديني سبق وايې که حاديث وي که دقرآن کريم ترجمه او که دفقهي کتابونه وي ، مطلب دا چي بايد سړی مشغوله وي چي ددغه فضائلو مستحق وګرځي .

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي په شپه کي ديني درس کول تر ټولي شپې تر عبادت افضل دي .[2]

الله تعالی ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته د ديني علم مشغله ورنصيب کړي که څه هم لږ وخت وي . آمين.

---

[1] تفسير کبير ج ١ صـ ١٩٧.

[2] مشکوة ج ١ صـ ٣١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۹﴾ د جماعت دلمانځه فضیلت :

﴿ صَلاَةُ الْجُمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلاَةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِيْنَ دَرَجَةً ﴾ [1]

ترجمه : د جماعت لمونځ تر یواځي لمانځه (په ثواب کي) اووه ویشت (۲۷) درجي زیات دی .

لغات : دَرَجَةٌ : جمع يې دَرَجَاتٌ ده او مرتبې ته وايې.

اَلْفَذُ : يواځي جمع يې افذا ده .

تشريح : دجماعت لمونځ په قول د علامه ابن همام رح او علامه ابن عساکر رح واجب دی ، او دشعائر اسلام څخه دی . په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي څوك پاکي وکړي او مسجد ته روان سي پر هر قدم يې الله تعالی ﷻ یوه نیکي ورکوي او یوه یوه درجه يې لوړيږي او یوه یوه گناه يې معافيږي . [2]

حضرت عمر رضي الله عنه یو سهار پوښتنه وکړه چي فلانکی سړی په لمانځه کي نوو نو خلگو وویل چي هغه ډیر عبادت کوی شاید بیده سوی وي نو حضرت عمر رضي الله عنه و فرمایل

---

[1] عن ابن عمر قال : قال رسول الله ﷺ صلاة الجماعة ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۸۵،

[2] مشکوة ج صـ ۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسهار لمونځ په جماعت تر ټوله شپې تر ولاړي (و عبادت ته) بهتر بولم .[1]

ځوك چي دجماعت لمونځ نه كوي په يو حديث شريف كي ذكر دي چي نبي كريم ﷺ ددغسي خلګو دكورو د سوځولو اراده كړې وه .[2]

رئيس المفسرين حضرت عبدالله ابن عباس ﷺ څخه يو چا پوښتنه وكړه چي يو سړى ټوله شپه عبادت كوي د ورځي روژه نيسي ليكن دجماعت لمونځ نه كوي ، حضرت عباس ﷺ وفرمايل چي دا شخص جهنمي دى .[3]

په يو بل حديث شريف كي ذكر دي : كه چا دسهار او ماخستن لمونځ په جماعت وكړى نو دټولي شپې دعبادت ثواب لري .[4]

دجماعت لمونځ پر قول د ابن همام رح واجب ذكر سو ، ببله عذره پريښودل يې ګناه كبيره ده او د آخرت په ورځ پر دغه عمل عقاب سته .

---

[1] مشكوة صـ ٩٧.

[2] مشكوة صـ ٩٥.

[3] البناية ج ٣ صـ ٣٨٥.

[4] مشكوة صـ ٦٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۰﴾ د خيرات او صدقې فضيلت :

﴿ بَادِرُوْا بِالصَّدَقَةِ فَاِنَّ الْبَلاَءَ لاَيَتَخَطَّاهَا﴾ [1]

ترجمه : د صدقې په ورکولو کې تلوار کوئ بېشکه مصيبت او بلا تر دغه صدقې نسي مخته کيدلای .

لغات : بَادرُوْا : دباب مفاعله څخه تلوار کول.

يَتَخَطّاهَا : د باب تفاعل څخه په معنی دتجاوز کول، تړل .

تشريح : يومالداره شخص چې صاحب نصاب وي زکوة پر فرض دی ، ددې څخه ماسوا زيات مال د الله ﷻ په لاره کښې خرڅولو ته صدقه وايې او په پښتو ژبه کې يې خيرات بولي ، ددغه صدقې فضائل او برکات په احاديثو کې ډير زيات بيان سوي دي .

په يو حديث شريف کې ذکر دي چې د خپلو مريضيو علاج په صدقه سره وکړئ ، په يو روايت کې ذکر دي چې صدقه اويا ۷۰ مريضۍ ليري کوي .

حاصل دا چې صدقه د ډيرو آفتو دليري کولو لپاره ده .

په يوه حديث شريف کې ذکر دي چې صدقه د الله ﷻ غضب وژني او بده مرګه انسان ساتي يعني دمرګ په وخت کې د

---

[1] عن علي قال : قال رسول الله ﷺ بادروا ..... الخ . مشکوة صـ ۱۶۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شيطان په وسوسو نه اخته کيږي يا په داسي مرض نه اخته کيږي چي بې صبره وي او کفري الفاظ وايې بلکه دغه صدقه يې ساتي .[1]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي سخي سړی الله ﷻ ته نږدې والی لري جنت ته نژدې وي وخلگو ته نژدې يعني محبوب وي حتی چي الله ﷻ ته جاهل سخي تر بخيل عابد محبوب وي .[2]

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي مال په صدقه نه لږيږي او هره ورځ سهار ملائکي دعاء کوي چي يا الله ﷻ خرڅونکي ته يې عوض ورکړې .

صدقه کول يو څو شرطونه لري : (۱) احسان به نه پر اچوي . (۲) ذليله او خوار به يې نه بولي . (۳) پاك مال به وي . (۴) ښه نيت يعني دالله تعالی درضالپاره به يې ورکوي .

❁❁❁

---

[1] التعليق الفصيح .

[2] مشکوة صـ ۱۶۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۱﴾ د مسجد تعظيم :

﴿ اِذَا رَاَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَاشْهِدُوْا لَهُ بِالاِيْمَانِ ﴾ [1]

ترجمه : کله چي تاسي يو سړی ووينې چي دمسجد خيرخواهي (خدمت) کوي نو تاسي دهغه سړي دايمان شاهدي ورکړئ (يعني چي ته ايمانداره يې) . بيشکه الله ﷻ فرمايي : (انما يعمر مساجد من امن بالله واليوم الاخر)

لغات : يَتَعَاهَدُوْا : حفاظت کولو ته وايي، او په باب دافتعال کي مبالغه ده يعني ښه حفاظت کول .

تشريح :ملاعلي قاري رح فرمايي چي د يتعاهد معنی داده چي که چا دمسجد خدمت يابنا کول نو تاسي يې دايمان شاهدي ورکړئ ځکه دا دده دايمان پر ښه والي باندي دلالت کوي او دا يو لويه خوشخبري ده .

په احاديثو او قرآن کريم کي د مساجدو د خدمت او جوړولو په باره کي ډير فضائل ذکر دي .

په يو حديث کي ذکر دي چي که چا دالله ﷻ لپـــاره مسجد

---

[1] وعن ابي سعيد الخدري قال قال رسول الله ﷺ اذا رايت... الخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړ کړی یعني خپل نوم یې نه پر کښیښودی الله ﷻ به په جنت معظم کي کور ورکړي ، اشاره ده چي داسړی جنتي دی .

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي د آخرت په ورځ به اووه کسه دعرش تر سایې لاندي ناست وي او په دغه ورځ بله سایه هم نسته ، یو هغه سړی دی چي دده زړه دمسجد سره تړلی وي چي د لمانځه وخت وي کنه دمسجد خدمت سوی دی کنه وغیره دغه فکر ورسره وي .

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمایې چي : نبي ﷺ په محلو کي د مسجدو دجوړولو حکم وکړی او دا چي مسجد پاکوئ او خوشبویه کوئ یې .

مسجد د مسلمانانو د عبادت کور دی پر هر مسلمان باندي د مسجد خدمت کول، صفایې کول او لمونځ پکښې کول لازم دي لیکن زموږ ځیني خلگ یواځي دلمانځه لپاره را ځي نور یې نه خدمت کوي نه یې جوړیده کوي او نه یې صفایې کوي . دا دایمان ضعف والی دی.

الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمسجد خدمت ورنصیب کړی . آمین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۲﴾ د قرانکريم فضيلت :

﴿ اِنَّ اللّٰهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ اَقْوَامًا وَ يَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ﴾ [1]

ترجمه : بيشکه الله تعالی ﷻ ددغه کتاب (قرآنکريم) په ذريعه ځومره قومونه پورته کوي او هم ددغه مبارك کتاب په ذريعه ځومره خلگ کښته کوي .

لغات : يَرْفَعُ : د باب فتح څخه په معنی دپورته کولو. اَقْوَامًا : جمع دقوم په معنی دجماعت.

يَضَعُ : د باب فتح څخه په معنی دايښودل، ليکن دلته يې مطلب دمرتبې په اعتبار کښته کول دي .

تشريح : مطلب دحديث مقدس دادی چي که چا د قرآنکريم په احکامو ځان خبر کړئ او عمل يې دخپل استعداد په اندازه په وکړی نو الله تعالی ﷻ يې په دنيا ا و آخرت کي مرتبه او عزت پورته کوي.

په قرآنکريم کي نبي کريم ﷺ ته خطاب دی چي ته مؤمنانو ته وفرمايه چي دالله ﷻ په فضل (قرآنکريم) او رحمت (عمل په قرآنکريم) سره او هم په دغه دوو شيانو به مؤمن خوشحاله کيږي ، ځکه دغه (که دحروفو سموالي وي که

---

[1] و عن عمر بن الخطاب قال : قال رسول الله ﷺ ان الله ..... الخ . مشکوة .

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه هم يو حرف وي يا قرائت يا تلاوت وي) بهتره دي تر هغو شيانو چي تاسي جمع کړي دي .[1] يعني يو حرف دقرآن کريم زده کول تر دنيا او تر هغه ټولو شيانو چي په دنيا کي دي بهتره دي .

په حديث شريف کي ذکر دي چي د قرآن کريم دتلاوت په وخت کي الله تعالی ﷻ د هر حرف د ويلو په بدله کي لس نيکۍ ورکوي او په لمانځه کي پر هر حرف باندي پنځه ويشت نيکۍ ورکوي مګر چي پر صحيح طريقه يې زده کړي او بيا يې ووايي ، اول بايد اودس وکړي او بيا په ګوښه ځای کي په کراره سره (که په لوړ اواز ويل بل چاته ضرر وي) په ښه غور او فکر سره به يې تلاوت کوي او که يې په معنی پوهيدی نو په معنی کي به يې غور اوفکر کوي .

د قرآنکريم حقوق :

اول: بايد د قرآن کريم حروف په ښه توګه په قرآئت سره هم خپله زده کړو او هم يې خپل اولاد ته ور زده کړو .

دوهم : بايد قرآن کريم په معنی زده کړل سي .

---

[1] سورة يونس آية نمبر ٥٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم : په قرآن کريم باندي بايد عمل وکړل سي .

څلورم : قرآنکريم بايد نورو مسلمانانو ته ورسول سي .

په پورتني څلورو کارو کښې چي په کوم کار اخته وي په قرآن کريم کي ذکر دی چي په دغه عمل به خوشحاله کيږي نور چي هر څومره مالداري لري په هغه به نه خوشحاله کيږي بلکه ستا فکر خام دی قرآن کريم يې درښيي چي دغه دخوشحالۍ شی دي په قبر او حشر کي به ددغه خوشحالۍ حال درته معلوميږي .

الله ﷻ دي ټولومسلمانانو ته د قرآنکريم سره محبت ورنصيب کړي او دقرآنکريم خدمت ،تلاوت اوعمل کولو توفيق دي ورنصيب کړي ځکه چي اصل شی عمل کول په قرآن کريم دی ، او هره ورځ دقرآنکريم تلاوت کول پکار دي او دتلاوت وروسته به دا دعاء کوي :

(اَللّٰهُمّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدّنْيَا قَرِيْنًا وَ فِي الاٰخِرَةِ شَافِعًا وَ فِي الْقَبْرِ مُوْنِسًا وَ فِي الْقِيَامَةِ صَاحِبًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُوْرًا وَفِي الْجَنّةِ رَفِيْقًا وَ مِنَ النّارِ سِتْرًا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۳﴾ د تقوا داره عالم فضیلت :

﴿ اَلاَ اِنَّ شَرَّ الشَّرِّ شِرَارُ الْعُلَمَاءِ وَ اِنَّ خَيْرَ الْخَيْرِ خِيَارُ الْعُلَمَاءِ ﴾

ترجمه : خبردار اوسئ بیشکه په بدو خلگو کي بدترین شخص بد عالم دی او په ښو خلگو کي ښه ترین د خلگو ښه (تقوا داره) عالم دی .

تشریح : دعلماء کرامو موجودیت د عوامو په مینځ کي یو نمونه د دین ده که دعالم اخلاق او عادات د شریعت مقدسه موافق وي نو دده اتباع والا به هم ټوله دشریعت مقدسه موافق وي ، او ښه لاره به ورښيي او دی به يې د اصلاح کوښښ کوي . په احادیثو مقدسوو کي دباعمله عالم ډیر فضائل ذکر دي (۱)چي دعالم باعمله لپاره د مځکي او آسمانو ټوله مخلوقات د الله ﷻ څخه مغفرت غواړي ، (۲)اوبیشکه فضیلت دعالم پر عابد باندي په داسي اندازه دی لکه فضیلت چي د سپوږمۍ پر ټولو ستورو باندي دی

(۳)په یو بل حدیث کي ذکر دي چي فضیلت دعالم رباني پر عامو خلگو باندي داسي دی لکه (نبي کریم ﷺ وفرمایل) زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضيلت په تاسو کي پر هغه کمه درجه والا مؤمن باندي دی .[1]

حضرت امام رباني رحمة الله عليه فرمايې چي د دغسي علماؤو د مشوانۍ رنگ الله ﷻ د آخرت په ورځ د شهيدانو د وينو سره تلي او د دوئ تول به درووند وي ، او خوب ددغه تقوا داره علماؤو عبادت دی . ددغسي عالم څخه بايد څوك دين زده کړي ، احکام او مسائل ځيني و پوښتي او ددغه علماؤو وجود د ټوله عالم لپاره باعث خير دی ددغسي علماؤو احترام او تعظيم پر ټولو مؤمنانو لازم دی .

ددې خلاف هغه علماء چي تقوا نلري حضرت امام رباني رح فرمايې چي هغه علماء چي دحب دنيا او حب منصب وعزت په بد نما داغ باندي داغ سوي وي که څه هم د دوئ څخه فائدې حاصلي سي مگر دا علم د دوئ په حق کي نافع نه دی .

نن سبا چي په دين کي کمزوري پيدا ده دا ټوله ددغه علماء سوء په وجه ده ځکه چي دوئ په هر نارواه کار کي شرکت کوي لکه عکسونه،فلمونه کتل يا اخيستل يا

---

[1] مشکوة ، کتاب علم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نور اعمال ، خلگو ته بهانه پيداسي چي دغه عالم دى دغسي كوي يا خلگو ته غلطي مسائل وربنيي ، په احاديثو كي ددغه ډول علماؤو سخت رد راغلى دى چي دغه علماء فتنې په عوامو كي پيدا كوي او آخير به دوئ پخپله په دغه فتنو كي واقع او هلاك سي .

ملا علي قاري رحمه الله فرمايي : جاهل لره دي يو وار هلاكت وي او دغسي عالم لره دي اووه واره هلاكت وي .[1]

او په حديث شريف كي ذكر دي چي علماء ورثه د انبياؤو دي ليكن حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رح فرمائې چي علم دوه قسمه دي يو علم اسرار او بل علم احكام ، هغه شخص چي علم اسرار (تزكيه نفس) نه لري هغه وارث د نبي نه وي ځكه چي دنبي څخه دغه دواړه علمه په وراثت كي پاته دي البته دغه عالم ته عالم بالاحكام وايې فقط .[2]

حضرت ملا علي قاري رح فرمايي چي حضرت امام مالك رح فرمايي چي كوم عالم چي صوفي نه وي (تزكيه نفس نه لري) هغه فاسق دى[3].

---

[1] مرقات ج ۱ صـ ۴۳۱.

[2] مكتوبات ج ۱ صـ ۲۲۸.

[3] مرقات ج ۱ صـ ۴۷۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۴﴾ د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده:

﴿ لاَطَاعَةَ لِمَخْلُوْقٍ فِيْ مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ﴾ [1]

ترجمه : په داسي امورو کي دمخلوق تابعداري جائز نه ده چي د الله ﷻ نافرماني راځي .

لغات : طَاعَةَ : طوعا ، فرمانبرداري ته وايي .

تشريح : د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني کول جائز نه ده مطلب يې دادی چي که انسان حاکم وي که غير حاکم چي داسي حکم صادر کړي چي دالله ﷻ دحکم مخالفت راځي نو ددغسي شخص يا حاکم حکم نه منل کيږي .

مسئله : که يو سړی بل سړی په زور په نارواه باندي مبتلا کړي نو دغه مامور گناه کار نه دی .

حاصل : دا چي په دغه حديث شريف کي يو قانون ذکر سو چي دالله ﷻ حکم غالب دی ، انسان دي دمخلوق د داسي امر چي دالله ﷻ نافرماني پکښې راځي هيڅکله فرمانبرداري نه کوي .

تاسو ته معلومه ده چي خلگ څومره يو تر بله مراعت کوي که څه د الله ﷻ دحکم مخالفت پکښې راځي .

---

[1] عن النواس بن سمعان قال : قال رسول الله ﷺ لاطاعة ....الخ . مشکوة صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت مولانا جلال الدین رومي رحمة الله علیه فرمایي

(بې وفا ئي دان وفا بارد حق ،
بر حقوق حق ندارد کسي سبق)

چي هغه شخص چي دنورو اتباع کوي په داسي امر کي چي د الله ﷻ نافرماني راځي دا دالله ﷻ سره بې وفايي ده .

الله ﷻ دي هر مسلمان ته په هر کار کي اول د شریعت مقدسه مراعت ور نصیب کړي .

لهذا دغیر شرعي آمر مراعت به نه کوي او نه به يې اتباع کوي :

(۱) که دحاکم له طرفه وي اتبارع نارواه ده .

(۲)که دپلار د طرف و زوی ته داسي غیر شرعي حکم وي اتباع به يې نه کوي .

(۳) که د زوی مطالبه د پلار څخه وي غیر شرعي مراعت به يې نه کوي بلکه مطالبه د اولاد به نه مني بلکه پوهوي به يې چي په دې کي د الله ﷻ ناراضګي راځي .

(۴) همدارنګه یو انډیوال به دبل انډیوال غیر شرعي مطالبه نه مني . حق تعالی جل وعلا دي مسلمانانو ته هدایت دطاعت ور په نصیب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۵﴾ ژوند یو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ، وَ غِنَائَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ ﴾ [1]

ترجمه : جناب نبي کريم ﷺ يو سړي ته د نصيحت په ډول وفرمايل : چي پنځه شيان تر پنځو شيانو دمخه غنيمت و ګڼه : ځواني ستا تر سپين ږيرتيا دمخه ، صحت ستا تر ناجوړۍ دمخه ، مالداري ستا تر فقر اوافلاس دمخه، فراغت ستا تر اشغال دمخه، او ژوند ستا د مرګ تر مخه .

لغات : اِغْتَنِمْ : د باب افتعال څخه غنيمت ګڼل ، دباب سمع څخه سبقت کول .

شَبَابْ: ځواني د باب ضرب څخه ځوانيدل .

هَرَم : دباب سمع څخه ډير کمزوره کيدل .

سَقَمْ : د باب سمع څخه ناجوړه کيدل جمع يې سقام ده .

تشريح : صحت تر ناجوړې دمخه لوی نعمت دی ، علماء کرام فرمايي تر ايمان وروسته لوی نعمت صحت دی په ناجوړه بدن نه د دين کار کيږي نه ددنيا نو ددغه نعمت

---

[1] عن عمر بن ميمون الاردي قال : قال رسول الله ﷺ لرجل ... الخ .مشکوة ج ۲ صـ۴۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکر دادی چي باید عبادت په وسي .
غناء د فقر ترمخه : دا هم لوی نعمت دی ټوله مالي عبادت لکه زکوة، خیرات، د دوستانو کومك ،حج، پردیني امورو خرڅ ... دا ټوله په مال کیږي ددې شکر دادی چي خرڅ کړل سي او دآخرت لپاره ذخیره سي داسي چي انسان فنا سي یا یې مال فنا سي او دقبر لپاره هیڅ ونه کړي .
ژوند د مرگ ترمخه : دا هم یو لوی نعمت دی ، ملا علي قاري رح فرمایې که چیري ناجوړې یا مسکیني وي مگر دی خو ذکر کولای سي دا یو آن پر دغه حال هم دالله ﷻ لوی نعمت دی .[1]
مفسرین فرمایې چي د آخرت په ورځ د انسانانو سترگي خلاصي سي مؤمنان هم حسرت کوي چي کاشکي موږ اعمال ډیر کړي واي ، او گنهکار مؤمنان وایې کاشکي موږ دداغسي عالي مقدس ذات جل جلاله نافرماني نه
وای کړې . البته مکمل اولیاء کرام ددغه حسرته خلاص وي .
الله ﷻ دي موږ اوتاسو ته د ژوند قدرداني رانصیب کړي.
عاقلات وایي : الغمة اذا فقدت عرفت : چي نعمت زائل سي بیا یې قدر معلومیږي . یعني په قبر کي بیا دژند قدرداني ورمعلومیږي .

---
[1] مرقات ج ۹ صـ ۳۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۶﴾ د نيوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي :

﴿ أُمَّتِيْ هٰذِهِ أُمَّةٌ مَرْحُوْمَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُهَا فِي الدُّنْيَا، اَلْفِتَنُ وَالزَّلَازِلُ وَالْقَتْلُ ﴾ [1]

ترجمه : زما دغه امت امت مرحومه دی (يعني رحمت پر دغه امت ډير دی په سبب دنبي عليه السلام چي رحمة للعالمين دی) پر دغه امت باندي په آخرت کي عذاب نسته او په دنيا کي د دوئ عذاب فتني،زلزلې او ناحق قتلونه دی .

لغات : اَلْفِتَنُ : د فتنة جمعه ده مختلفي معناوي لري لکه: امتحان، گناه، عذاب، رسوايې، گمراه کول، گمراه کيدل، ناجوړي وغيره .

تشريح : دا چي په آخرت کي امت مرحومه لره عذاب نسته ددې څخه سخت عذاب يا دائمي عذاب مراد دی ځکه چي په ځينو احاديثو کي پر گناه کبيره باندي د عذاب ذکر دی. يعني چي په شريعت مقدسه باندي عمل ونکړي نو په دنيا کي په مختلفو آفاتو باندي اخته کيږي ددې لپاره چي گناه يې محوه سي او آخرت ته پاته نسي :من يعمل منکم سوء

---

[1] عن ابي موسی قال: قال رسول الله ﷺ امتي ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۶۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يجزيه ، آية هم پر دغه دلالت کوي ، يا يې گناه کبيره نه وي کړې نور گناه الله ﷻ په مختلفو آفاتو ورمحوه کوي په آخرت کې گناه کبيره والا اشخاصو لره عذاب سته .

حاصل دا چې په دنيا کې عذابونه او تکليفونه مؤمنانو لره رحمت دی که گناهکار وي گناه يې محوه کيږي که نيك وي مرتبه يې پورته کيږي ،په دنيوي تکاليفو باندې بايد مؤمن صبر وکړي او د ډيرو شکاياتو څخه چې خلگو ته يې کوي بايد ځان وساتي ، او دا تکاليف د الله تعالی ﷻ رحمت دي . البته دعاء کولای سي : چې الله پاك ﷻ ته دعاء وکړي چې يا الله ﷻ هدايت راکړې د دنيا ،آخرت او دقبر د تکاليفو څخه مي خلاص کړې ځکه موږ عاجزه يو دصبر طاقت نه لرو هميشه به دغه دعاوي کوو .

حضرت مولانا رومي رح فرمايې : چې عذاب مومنين لره رحمت دئ

في المثل جورت اگر عريان شود
گر جهان گريان بود خندان شود .[1]

---

[1] مثنوي ج ۱ صـ ۱۳۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۷﴾ د نیکو اعمالو و طرف ته وړاندي کیدل د ټولو بدبختیو څخه نجات دی :

﴿ بَادِرُوْا بِالاَعْمَالِ فِتَنًا كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ ،يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَ يُمْسِيْ كَافِرًا، وَ يُمْسِيْ مُؤْمِنًا وَ يُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيْعُ دِيْنَهُ بِعَرِضِ الدُّنْيَا﴾ [1]

ترجمه : د اعمال صالحوو په کولو کي تلوار کوئ تر مخه ددي چي فتنې ظهور وکړي (داسي فتنې) لکه د تاریکي شپې د ټوټې په مثل (اثر یې دادی) انسان سهار د ایمان په حال کي راپورته کیږي او ماښام کافر وګرځي ، اوماښام مؤمن وي مګر سهار د کفر په حالت کي راپورته کیږي (او دغه رنګه) خلګ خپل دین د دنیا د لږ سامان په عوض کي خرڅوي .

لغات : بَادِرُوْا : باب مفاعله یوتر بله سبقت کول .

قَطْع: مفرد یې قطعة دی ټوټې ته وایې . بِعَرَض : لږ سامان .

تشریح : جناب نبي کریم ﷺ په دغه حدیث مقدسه کي مسلمانانو ته فرمایلي دي چي تاسو داعمال صالحوو په

---

[1] وعن ابي هريرة قال : قال رسول الله ﷺ بادروا..... الخ . مشكوة ج ۲صـ ۴۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو کي تلوار کوئ ځکه که چيري فتنو ظهور وکړی
داسي فتنې لکه د تورې شپې حصې يعني دغه فتنې تر
تورې شپې لا زيات ظلمت لري د اصلاح او فساد درك يې
نه معلوميږي ، نه سبب دجنگ نه سبب دخلاصوالي
معلوميږي په دغسي وخت کي مسلمانان په مختلفو
تکاليفو اوتشويشاتو کي وي نه عبادت پر ښه طريقه
کولای سي نو دفع ددغه فتنو کولای سي ځکه چي دده
داعمالو په وجه پيښه ده .
ملاعلي قاري رح فرمايې زيات قتلونه، يا ديني اختلافات
واقع سي په مابين کي دمسلمانانو ، سهار به مؤمن وي
ماښام به د بدو اعمالو يا بدو خبرو په وجه کافر وي
ياماښام به مؤمن وي او سهار به کافر وي خپل مقدس او
باعزته دين د دنيا لپاره خرڅوي ، نو تاسي بايد په دغه
وخت کي د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړي
دخبروڅخه دکفارو او بدو اعمالو څخه ځان وساتئ .
او دا ټوله حالت نن سبا واقع دی ،الله تعالی ﷻ مسلمانانو
ته اولا هدايت او بيا حفاظت ورنصيب کړي . آمين

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۸﴾ قیامت ته نژدې به پر دین عمل کولو والا داسې په تکلیف وي لکه د اور سکروټې چې يې په لاس کې وي :

﴿ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْتِيْ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ اَلصَّابِرُ فِيْهِمْ عَلٰى دِيْنِهِ كَالْقَابِضُ عَلَى الْجَمْرِ﴾ [1]

ترجمه : نبي کریم ﷺ فرمايلي دي چې پر خلګو باندې به داسې زمانه راسي چې (په دغه زمانه کې به) پر خپل دین باندې صبر کونکی (عمل کونکی) داسې وي لکه سکروټه د اور چې يې په لاس کې اخيستې وي (يعني پر دين عمل کونکی مؤمن به په دغه اندازه په عذاب کې وي).

لغات : اَلْقَابِضُ: د باب ضرب څخه يوشی په لاس باندې نيول .

اَلْجَمَرُ : جمع د جمرة په معنی د سکروټې .

تشريح : ددې حديث مقدسه مطلب دادی چې نبي کريم ﷺ فرمايې چې په آخره زمانه کې به ناروا وي داسې عامې سي چې خلګ به د دين څخه نفرت کوي د خلګو اعمال نه بلکه عقائد به هم خراب سي لکه مخکې حديث شريف کې

---

[1] عن انس قال: قال رسول الله ﷺ ياتي ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۵۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ذکر سول . څوك چي د دين خبره وکړي يا پر دين باندي عمل وکړي حمايت کونکی به يې نه پيدا کيږي نو په دغه وخت کي سړی پر دين باندي ټينگ پاته سي په دغه حديث شريف کي د اور د سکروټو په لاس دنيولو سره تشبيه ورکړې ده لکه څنگه چي په لاس کي سکروټي نيول گران کار دی همدارنگه په باطل ماحول کي د ايمان او داعمالو حفاظت کول هم ډير گران کار دی .

نو په دغسي وخت کي پر دين يا پر ديني عمل باندي (چي خلگ عمل نه پر کوي لکه ږيره وغيره) بر کرار پاته سي ، په حديث شريف کي ذکر دي چي داعمل مسنون دسلو شهيدانو ثواب لري (من تمسك بسني .... الخ) او په يو بل حديث شريف کي ذکر چي دغه شخص د پنځوسوو نفرو دعمل کولو ثواب ورکول کيږي . حق تعالی ﷻ دي ټولومسلمانانو ته پر اعمالو استقرار ورپه نصيب کړي.

⁂⁂⁂⁂⁂

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۹﴾ د نبي کريم ﷺ مهم وصيتونه :

﴿ ذَا قُمْتَ فِيْ صَلاَتِكَ فَصَلِّ صَلاَةً مُوَدِّعٍ وَلاَتُكَلِّمْ بِكَلاَمٍ تَعْذِرُ مِنْهُ غَدًا وَاَجْمِعِ الاَيَاسِ مِمَّا فِيْ اَيْدِي النَّاسِ﴾ [1]

ترجمه : (نبي کريم ﷺ په جواب کي د سائل و فرمايل) : کله چي ته دلمانځه لپاره ودرېږې نو داسي لمونځ وکړه لکه د دنيا څخه چي رخصت کونکی والا وې او ته د ژبې څخه داسي خبره مه راباسه چي سبا (دغه خبري کولو په وجه) عذر غواړې ، او دهغه شي څخه نااميده سه چي دخلګو په لاسو کي دي .

لغات : وَدَعَ : رخصت کول ،پريښودل، دخپلي زندګۍ څخه رخصت کېدل .

صَلٰوةِ مُوَدِّعٌ : د خپل ژوند اخري لمونځ . عَذَرٌ : دباب ضرب څخه د الزام څخه بري کيدل .

الاياس : د باب سمع څخه په معنی د نااميده کيدل .

تشريح : صلوة مودع : مطلب دادی چي لمونځ بايد داسي وسي چي د الله ﷻ ماسوا ټوله مخلوق رخصت او

---

[1] عن ابي يوب الانصاري قال جاء رجل الى النبي ﷺ فقال : عظني و اوجز فقال .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښونکی يې يعني فکر به دي په لمانځه کي وي . دوهم مطلب يې دادی چي لمونځ بايد داسي وي چي لمونځ لره رخصت کونکی يې يعني لکه ستا د ژوند آخري لمونځ چي وي نو ددغه تصور سره بايد لمونځ په ښه خشوع اوعاجزۍ سره وسي او معلومه هم نه ده چي تر بل لمانځه پوري به ته ژوندی يې که نه . حضرت ملاعلي قاري رح فرمايې چي د ژوند آخري فرض ښه وکړه .

لاتکلم : مطلب داسي خبره يو مؤمن تر خولې نه راباسي چي د آخرت په ورځ بيا پښېماني کوي او عذر غواړي بلکه دلته پرهيز کوه .

بل مطلب يې دادی چي داسي خبره مه کوه چي سبا د خپلو دوستانو او رفيقانو څخه عذر غواړې بلکه ځان ځيني وساته .

واجمع الاياس : مطلب د اچي دهغه شيانو څخه نااميده سه کوم چي دخلگو په لاسو کي دي ، ستا په قسمت کي چي څه ليکلي وي درکول کيږي اميد هيڅ فائده نه لري ، دوهم مطلب دادی چي د نورو پر مال اوسامان باندي نظر درلودل د قلبي افلاس علامه ده د کومو خلگو زړونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غني وي هغه دا افلاس نه لري .

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي يو صحابي دنبي کريم ﷺ څخه پوښتنه وکړه : اول يو داسي شی راوښيه چي د الله ﷻ او خلگو په نزد محبوب شم نو نبي کريم ﷺ و فرمايل چي ځان وساته د هغو شيانو څخه چي د خلگو په لاسو کي دي خلگ به خپله ستا سره محبت وکړي .

⁂⁂⁂⁂⁂

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴۰﴾ د ذکر او ذاکر فضائل :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ مَثَلُ الَّذِيْ يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِيْ لاَيَذْكُرُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايي : کوم شخص چي د الله ﷻ ذکر کوي او کوم شخص چي دالله ﷻ ذکر نه کوي ، د دوئ دواړو مثال د ژوندي او مړه شخص په څير دی .

لغات : مَاتَ: د باب نصر څخه د مرگ په معنی .

الحي: د باب افعال څخه په معنی د ژوند .

تشريح : په دغه حديث مقدسه کي فضيلت د ذاکر بيان سوی دی علماء محدثين فرمايي چي په دغه حديث کي د زړو د کيفيت بيان دی چي زړونه دوه قسمه دی : ذاکر زړه ژوندی دی ، او غير ذاکر زړه مړ دی (که څه هم په خوله ذکر وکړي) لکه څرنگه چي ژوندی او مړ انسان فرق لري چي مړ نه ځان ته فائده رسولای سي نه غير ته که بې دفنه پاته سي بد بويې يې ځي همدارنگه غير ذاکر چي زړه يې مړ دی د ټولو نقصاناتو مرکز دی ، که څه هم ژوندی دی په حقيقت کي مړ دی ، او ذاکر که حقيقتا مړ سي په قبر کي ژوندی دی : بل احياء عند ربهم ،

---

[1] عن ابي موسی قال: قال رسول الله ﷺ مثل ...... الخ . مشکوة ج ١صـ١٩۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاکر په قبر، حشر او جنت کي خاص ژوند لري . علامه ابن قیم رح فرمایي : چي ذکر هغه دروازه ده چي د بنده او الله ﷻ تر میان خلاصه ده یعني رضامندي الهي ﷻ په دغه ذکر سره ده ، شارحین فرمایي چي ذکر دوه قسمه دی : (۱) یادونه دالله ﷻ په ژبه سره لکه تسبیحات وغیره. (۲) یادونه دالله ﷻ په زړه سره ، او همدا افضل عمل دی ولي که زړه ژوندی سو حیات ابدي په پیدا کیږي [1] .

په معارف القرآن کي ذکر دي چي اصل ذکر کونکی زړه دی ژبه یې صرف ترجماني کوي .[2]

یوائي په ژبه سره ذکر کول هم ثواب لري او هم د شکر ځای دی مگر ډیر اثر نه لري د زړه کمال نسي پیداکولای او دزړه صفایي نه راځي اخلاق یې نه سمیږي . اخلاق حسنه ، قرب الهي ﷻ ، حیات ابدي د اتوله د زړه په ذکر سره حاصلیږي چي دیو کامل استاد څخه زده سي .

مسئله : علامه ابن عابدین رح او نور فقهاء ذکر کړی دی چي د اخلاق ذمیمه په اخلاق حسنه سره اړول فرض عین دی ،اوهم دغه خبره مولانا اشرف علي رح په البصائر کتاب کي او مفتي

---

[1] مظاهر حق ج ۲ صـ ۴۶۶.

[2] معارف القرآن ج ۱ صـ ۳۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد شفيع رح په معارف القرآن کي کړې ده او د اخلاق ذميمه په اخلاق حسنه اړول عموما په ذکر سره کيږي چي دکامل استاذ په تربيه کي وي او هم دغه خبره علامه عبدالوهاب شعراني په خپل کتاب ميزان اعتدال کي کړې ده ځکه قاضي ثناء الله رح فرمايي : چي علم باطن اوتزکيه فرض ده طريقت واجب دئ . شاه ولي الله رح فرمايي : دهغه عالم څخه دصحبت څخه فرار وکه چي دباطن تزکيه يې نه وي کړې .

نو دهر چا څخه به ذکر نه اخلي بلکه استخاره به کوي يوکامل متشريع شيخ به پيداکوي او ذکر به ځيني زده کوي.

د ذکر فضائل :

(۱) په حديث شريف کي ذکر دي : تر ټولو خيراتو،صدقاتو حتی ترجهاد ذکر (قلبي) افضل دی .

(۲) حضرت عبدالله بن عباس ﷺ فرمايي : چي په جنت کي انسان پر هغه وخت باندي افسوس کوي کوم وخت چي يې په دنيا کي بې ذکره تير کړی وي .

(۳) په حديث شريف کي ذکر دي چي هر شي لره صفايې سته او صفايي د زړه په ذکر سره ده .

د ذاکر فضائل :

(۱) په حديث مذکوره کي ذکر سول چي حقيقة ذاکر ژوندی دی

(۲) يو چا دنبي کريم ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي کوم عمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

افضل دی ؟ نبي کریم ﷺ وفرمایل چي ته د دنیا څخه په داسي حال کي رخصت سي چي ژبه دي الله ﷻ په ذکر سره لنده وي (یعني ذاکر یې) .

(۳) ذات الهي ﷻ د ملائکوو په مخ کي په ذاکرینو باندي فخر کوي .[1]

د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شیخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وینا :

دانا واگاه باش که سعادت تو بلکه سعادت جمیع بني آدم وفاح درستگاري همه در ذکر مولاء خود است جل سلطانه تاممکن باشد جمیع اوقات را مستغرق ذکرالهي جل سلطانه باید ساخت ویك لحظه تجویز غفلت نباید کرد .

ولله سبحان الحمد والمنة ، که دوام ذکر در طریقه حضرات خواجه گان قدس الله تعالی اسرارهم در ابتداء میسر میگردد... الخ .

پس اختیار این طریقه عالیه من طالب را اولی وانسب باشد بلکه واجب ولازم ...الخ .2

---

[1] مرفات ج ۵ صـ ۵۵۵ ، ج ۵ صـ ۱۵۲ .

[2] مکتوبات ج ۱ صـ ۷۶ .حصه سوم .مثنوي ج ۱ صـ ۶۲ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاصل : حضرت اما م رحمة الله تعالى عليه فرمايي چي اگاه او باخبره اوسئ چي :

(۱) د ټوله بني آدم نيك بختي او كاميابي په ذكر كي دمولا ﷻ **خپل** ده .

(۲) تر څو چي ممكنه وي ټوله وخت بايد په ذكر كي مشغوله تير سي او يوه لحظه بايد غفلت ونكړي .

(۳) چي دوام ذكر په ابتدا د طريقې د حضراتو خواجگانو قدس اسراراهم سره كيږي .

(۴) نو اختيار ددغه طريقې عاليې طالب رضاحق لره ډير بهتره اومناسبه بلكه واجب ده .

د حضرت مولانا جلال الدين رومي رح رأيه :

گر تو سنگ صخره مرمر شوي چون بصاحبدل رسي گوهر شوي
نارخنــــدان باغ راخندن كند صحبت مرادانت ازمـــردان كند
همنيشين اهل معنى بـــاش هم عطايابي وهم بـــاشي فتا
بي عنايات حق وخاصان حق گر ملك باشد سياهشش ورق

وما علينا الا البلغ المبين .

۱۴۲۹\۱۰\۱۰ هـ ق

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library